

Pakenevat isät, uupuvat äidit, yhteinen vanhemmuus.
Vanhemmuusoppaat tuottamassa isää, äitiä ja vanhemmuutta.

Sofia Joenpelto
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2018

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 AIEMPI TUTKIMUS	8
2.1 Kulttuurisesti sopiva isä	9
2.2 Luonnollinen äidinhoiva -myytti	10
2.3 Jaettu vanhemmuus -unelma	12
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	13
3.1 Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen	14
3.2 Sukupuoli ja vanhemmuus tuotettuina kategorioina	15
3.3 Kriittinen perhetutkimus	17
3.4 Tutkimuskysymys	19
4 AINEISTO JA MENETELMÄ	19
4.1 Aineisto	19
4.2 Laadullinen tutkimus ja sosiologinen tekstintutkimus	24
4.3 Analyysin kulku	26
5 ISÄN JA ÄIDIN OLEMUKSELLINEN ERILAISUUS	29
5.1 Vanhempien olemuksellinen erilaisuus perustuu biologiaan	30
5.2 Äiti on ensisijainen vanhempi	32
5.3 Isän ja äidin sukupuolenmukainen erilaisuus on vanhemmuudessa tarpeen	38
5.4 Vanhemmuuteensa sitoutunut äiti on vaarassa uupua	40
5.5 Mahdollisuus tehdä yksilöllisiä elämänvalintoja koskee isää	43
6 ISÄ JA ÄITI YHDESSÄ	46
6.1 Vanhemmuus on uhka ja mahdollisuus parisuhteelle	47
6.2 Isä ja äiti ovat kykeneviä tasa-arvoiseen vanhemmuuteen	49
6.3 Oppaat puhuvat tasa-arvosta mutta olettavat sukupuolitapaisuuksia	53
7 ÄIDIN ENSISIJAISUUS, ISÄN VAPAAEHTOISUUS JA JAETUN VANHEMMUUDEN MAHDOLLISUUS	57
8 LOPUKSI	64
9 LÄHTEET	67

 <div> HELSINGIN YLIOPISTO HELSINGFORS UNIVERSITET UNIVERSITY OF HELSINKI </div>		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä – Författare – Author Sofia Joenpelto		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Pakenevat isät, uupuvat äidit, yhteinen vanhemmuus. Vanhemmuusoppaat tuottamassa isää, äitiä ja vanhemmuutta.		
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Helmikuu 2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 70
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tämä tutkielma tarkastelee sitä, miten ja minkälaista vanhemmuutta suomalaiset vanhemmuusoppaat tuottavat 2010-luvulla. Työn keskeinen teoreettinen lähtökohta on olettaa todellisuus sosiaalisesti muotoutuvaksi ja sukupuoli kulttuurisesti ja historiallisesti tuotettavaksi kategoriaksi. Tällöin myös vanhemmuutta voidaan ja tulee tarkastella sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuvana ilmiönä. Tässä tutkielmassa tarkastelen vanhemmuuden tuottamista analysoimalla sitä, minkälaista tekemistä, tahtomista, taipumuksia ja tunteita liitetään isän ja äidin vanhemmuuteen vanhemmuusoppaissa.</p> <p>Menetelmänä tässä tutkielmassa on sosiologinen tekstintutkimus. Tutkielman aineisto muodostuu kahden tyyppisestä materiaalista, ja se on koottu viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa julkaistuista vanhemmuusoppaista. Ensimmäisen osan muodostaa neljä kappaletta lapsiperheille suunnattuja, viranomaisten toimittamia opasvihkosia. Toinen osa muodostuu vapailla markkinoilla kirjoina julkaistuista opaskirjoista, joita ovat kirjoittaneet sekä kasvatuksen ammattilaiset että vertaiskokijan näkökulmasta kirjoittavat henkilöt. Näitä on aineistossa kuusi kappaletta.</p> <p>Keskeiset tulokseni liittyvät vanhemmuuden sukupuolitapaisuuteen. Tämän tutkielman perusteella näyttää siltä, että vanhemmuus on yhä perinteisten sukupuoliroolien aluetta. Sukupuolitapaisuus näyttäytyy vanhemmuudessa suurelta osin tarkoituksenmukaisena, sillä sukupuolenmukaisesti erilaisten isän ja äidin ajatellaan täydentävän toisiaan. Vanhempien sukupuolitapaiset roolit perustuvat pitkälti vanhemmuuden biologiseen alkuperään. Äidillä oletetaan olevan kykyyn synnyttää tai naisen vaistoon perustuva taipumus omaksua isää helpommin vanhemmuus osaksi identiteettiään ja toisaalta oppia vanhemmuuden vaatimat käytännön taidot. Sukupuolitapaisuuteen liittyvä ongelma on tämän tutkielman aineiston mukaan lähinnä se, että isällä on sukupuoleensa perustuva taipumus vältellä vanhemmuuteen sitoutumista tai vähintäänkin vaikeus omaksua vanhemmuuden taitoja ja identiteettiä osaksi elämäänsä. Vanhemmuudelle asetetaan oppaissa tavoitteeksi myös tasa-arvo, mikä ei lähtökohtaisesti uhkaa sukupuolenmukaista erilaisuutta, vaan merkitsee yhteistä vastuunottoa.</p> <p>Johtopäätöksenä tässä tutkielmassa totean, että käsitys isän ja äidin vanhemmuudesta vanhemmuusoppaissa on muuttunut parissa vuosikymmenessä vain vähän. Äiti oletetaan varsin yleisesti yhä kyvykkäämmäksi ja halukkaammaksi hoivaamaan lastaan kuin isä. On huomattava, että yksilöt rakentavat ja elävät omaa vanhemmuuttaan todellisuudessa, jossa luodaan käsitystä äidin ja isän keskenään erilaisesta vanhemmuudesta. Sekä isälle että äidille tarjotaan vanhemmuusoppaissa varsin yhdenlaisia samaistumiskuvia, mikä voi rajoittaa yksilön mahdollisuuksia kokea olevansa vanhempi ja toimia vanhempana.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vanhemmuus, Isyys, Äitiys, Sukupuoli, Vanhempainoppaat, Perhe, Perhesosiologia		

1 JOHDANTO

Tässä pro gradu –tutkielmassa tarkastelen sitä, miten kasvatusoppaat kuvaavat isän ja äidin vanhemmuutta. Minua kiinnostaa se ristiriita, että sukupuolten tasa-arvoa pidetään Suomessa laajasti itsestään selvänä ja jopa saavutettunakin arvona, mutta samaan aikaan vanhemmuus näyttäytyy monissa kohdin perinteisten sukupuoliroolien alueena. Siksi haluan tässä työssä selvittää, minkälaista isän ja äidin vanhemmuutta vanhemmuuden opaskirjat tuottavat. Olettavatko oppaat kaksi tasa-arvoista ja tasavertaista vanhempaa? Puhuvatko oppaat äiti-erityisestä ja isä-erityisestä vanhemmuudesta? Pidetäänkö äidin ja isän erilaisuutta vanhempina luonnollisena, lähtökohtaisena, tavoiteltavana tai haitallisena asiana? Mitä toimintaa ja tunteita liitetään toisaalta isän, toisaalta äidin vanhemmuuteen?

Aineistonani tässä tutkielmassa on viimeisen kymmenisen vuoden aikana (2009–2016) Suomessa julkaistuja opaskirjoja ja neuvontalehtisiä. Aineisto muodostuu kahdesta erityyppisestä materiaalista. Vanhemmuuden opaskirjat ovat kaupallisille markkinoille asiantuntijan tai vanhemmuuden vertaiskokijan kirjoittamia teoksia. Neuvontalehtiset ovat viranomaistahon (neuvolan terveydenhoitaja ja Kelan äitiyspakkaus) jakamia vihkosia, joita on julkaissut Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Käsittelen näitä kahdentyyppisiä aineistoja rinnakkain sillä perusteella, että ne osallistuvat eri taustoistaan huolimatta samaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja merkityksenantoprosessiin.

Keskeinen oletukseni on, että tekstit, joiden keskellä elämme, muokkaavat todellisuuttamme ja käsitystämme siitä samalla, kun tuotamme niitä itse. Se, mitä vanhemmuudesta kirjoitetaan, tekee vanhemmuutta ja vanhemmuuden kokemisen ja tekemisen tapoja tietynlaiseksi. Toiseksi oletan, että eläessämme puolisoina ja vanhempina tuotamme ja uusinnamme jatkuvasti sukupuolta ja sukupuolirooleja. Viranomaisten jakamilla opaslehtisillä on tietty auktoriteettiasema, josta käsin määritellä oikeaa ja tavoiteltavaa vanhemmuutta. Myös markkinarahoitteisilla opaskirjoilla on arvovaltaa vanhemmuutta määriteltäessä – monet kirjoittajat kirjoittavat ammattiposiitiosta, johon liittyy arvovaltaa ottaa kantaa vanhemmuuskysymyksiin; toiset

oppaat ovat selkeästi vertaistuen näkökulmasta kirjoitettuja, mutta silloinkin ne osallistuvat yhteiskunnan julkiseen puheeseen siitä, mitä on äitiys, mitä on isyys, ja mitä niiden tulisi olla. Nämä tekstit mahdollistavat, rajoittavat ja tuottavat yksilöiden paikkaa ja tapaa olla vanhempia tässä yhteiskunnassa.

Rajaan tässä tutkimuksessa tarkasteluni ulkopuolelle sateenkaariperheet ja yhden vanhemman perheet kyetäkseeni tarkastelemaan isän ja äidin vanhemmuuden sukupuolittuneisuutta. Vanhemmuuspuheen tuottaminen sateenkaariperheessä tai yhden vanhemman perheessä olisi aivan toisen tutkimuksen aihe. Samoin jätän tämän tutkimuksen ulkopuolelle problematisoinnin siitä, kuka on äiti ja kuka isä, ymmärtäen ettei biologinen tai sosiaalinen määritelmä tästä aiheesta ole yksiselitteinen. Käytän termejä äiti ja isä ja analysoin niihin aineistossani liitettäviä merkityksiä tietoisena siitä, että yksilöiden todellisessa elämässä kokemus sukupuolesta tai isyydestä ja äitiydestä ei välttämättä asetu kaksilokeroiseen luokitukseen.

Vanhemmuusoppaita on merkittävää tutkia siksi, että yhteiskunnallinen puhe vaikuttaa käsityksiin ja kokemukseen vanhemmuudesta ja koko tapaan, tilaan ja mahdollisuuteen elää vanhempana. Samalla tiedetään, että vanhemmuuden tehtävät ja vastuut eivät jakaudu suomalaisperheissä kovin tasaisesti. Tässä tutkielmassa keskeinen taustaoletus on, että hoiva ei ole äidin ominaisuus, vaan siitä on historian kuluessa sellainen tehty. Siksi vanhemmuuden merkityksenantoja on myös mahdollista tutkia: isän ja äidin vanhemmuus ei ole jotain, joka vain ”on”, vaan jotain, mitä tehdään, uusinnetaan ja muokataan jatkuvasti. Aiemman tutkimuksen perusteella (jota esittelen luvussa 2) näyttää siltä, että aiempien vuosikymmenten vanhemmuusoppaat (erityisesti Vuorin tutkimus 1980–1990 -lukujen oppaista, Vuori 2001, 127) olettavat isän ja äidin vanhemmuuden keskenään olemuksellisesti erilaiseksi (Vuori 2001, 356–357). Yksi tavoitteeni on tässä tutkielmassa selvittää, onko näin myös uudemmissa vanhemmuusoppaissa.

Vanhemmuuden vastuut eivät näytä jakautuvan tasaisesti suomalaisten isien ja äitien välillä, ja tällä on yhteiskunnallisia ja yksityisiä syitä ja seurauksia. Vanhemmuuden hoivavastuiden epätasaisesta jakautumisesta isien ja äitien kesken yksi esimerkki on perhevapaiden käyttö. Yhteiskunnallisesti tuettuja perhevapaita, joita voi käyttää kumpi tahansa vanhemmista hoitaakseen pieniä lapsiaan kotona, käyttävät suurimmaksi osaksi

äidit. Esimerkiksi vanhemmista, jotka saivat vanhempainpäivärahaa 2011–2013 syntyneistä lapsistaan, isien osuus oli vajaa kymmenen prosenttia (Kela 2016). Kotihoidontukea sai vuonna 2016 noin 7500 isää ja noin 99 000 äitiä (Kela 2018).

Vanhempien hoivavastuun jakamisella on yhteiskunnallista merkitystä. Pohjoismaissa on pyritty edistämään vanhempien keskinäistä tasa-arvoa valtiollisin toimin, sillä hoivavastuiden jakamisella on ajateltu olevan laajempaa yhteiskunnallista merkitystä sukupuolten tasa-arvolle (Rantalaiho 2003, 213, 215). Hyvinvointivaltiota rakennettiin ”naisen parhaaksi ystäväksi”, mahdollistamaan naisille perheen ja työn yhteensovittaminen (Anttonen 1994, 203, 220). Näyttää kuitenkin siltä, että perheen tueksi tarkoitetut palvelut kuten päivähoito ovatkin vain lieventäneet isään kohdistuvia hoivavaatimuksia (Rantalaiho 2003, 204) ja tehneet lastenhoidosta äidin ja valtion välisen asian. Isäkiintiötkään perhevapaissa eivät yksin riitä muuttamaan vanhemmuutta tai mieselättäjä-mallia (mt., 225, 227).

Vastuu lasten hoivasta vaikuttaa naisen asemaan työelämässä. Lastensaamisen aiheuttama tauko tai vetäytyminen työelämästä vaikuttaa naisen asemaan ja ansiokehitykseen työelämässä. Perhevapaalta palaavien äitien palkka jää muista jälkeen, joskin työhön palattuaan he saavat kurottua eroa suhteellisen nopeasti kiinni. Palkkaero työssä jatkaneisiin verrattuna on sitä suurempi ja pitkäkestoisempi, mitä kauemmin äiti on ollut perhevapaalla. Isien palkkoihin perhevapailla ei havaita vaikutusta, sillä isät käyttävät yleensä vain hyvin lyhyitä perhevapaita. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvitys 2007, 116–117.) Pitkät hoivavapaat puolison elätettävänä ovat naisille riski myös parisuhteen erotilanteessa, sillä hoivatauon vaikutuksia ansioihin ei kompensoida eron jälkeisissä elatusjärjestelyissä. Toiseksi epävakaa työtilanteessa hoivaamiseen käytetty aika lisää epävarmuutta työllistymisen suhteen. (Pylkkänen 2007, 52.)

Tapa jakaa vanhemmuuden vastuita vaikuttaa työelämän ohella perheiden yksityiseen hyvinvointiin. Vanhempainvapaiden jakaminen liittyy kotitöiden yhteisvastuulliseen jakamiseen myöhemminkin: perheissä, joissa äiti yksin käyttää vanhempainvapaan, vanhemmille muodostuu erilaiset kokemusmaailmat ja kotityöt eriytyvät enemmän kuin perheissä, joissa isä pitää ainakin osan vapaista (Lammi-Taskula 2007, 6). Perheissä, joissa isä pitää vähintään kuukauden vanhempainvapaata, kotityöt jakautuvat muita tasaisemmin vanhempainvapaan jälkeenkin (Lammi-Taskula 2004a, 187). Näyttää myös

siltä, että tasa-arvo kotitöissä vähentää riitoja perheessä; vanhemmat, jotka jakavat kotitöitä tasaisesti, kertovat, että kotitöistä kiistellään harvoin tai ei koskaan (Lammi-Taskula 2004a, 188). Isien lapsiperheen arkeen käyttämä aika näyttää myös vahvistavan heidän myönteisiä tunteitaan perhettä kohtaan, mikä puolestaan lisää halua entisestään osallistua vastuisiin kotona (Mykkänen & Huttunen 2008, 184).

Vanhemmuuden elämisen ja kokemisen kannalta on poliittisten ja hallinnollisten päätösten ohella keskeistä se, minkälaiset vanhemmuutta koskevat aatteet ovat yhteiskunnassa vallalla. Yksi keskeinen vanhemmuuskäsitystä tuottava teoria on ollut John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Vaikka teoria itsessään on sittemmin haastettu ja monilta osin hylätty, sen voi nähdä vaikuttavan yhä käsityksissä pienen lapsen hyvästä hoivasta ja vanhemmuudesta. Kiintymyssuhdeteorian keskeinen väite on, että äidin hoiva on alle kolmevuotiaan lapsen tasapainoiselle kasvulle ja mielenterveydelle ratkaisevan tärkeää. ”Äidin riisto” eli pienen lapsen erottaminen äidistään olisi lapsen psyykkiselle kehitykselle tämän teorian mukaan kohtalokasta. (Yesilova 2009, 52–53.) Kiintymyssuhdeteoria on vaikuttanut käsityksiin hyvästä vanhemmuudesta yhteiskunnassa käytännössä muun muassa sosiaalityön työkäytäntöjen kautta (Vuori 2004, 48) esimerkiksi niin, että äitiä pidetään perheen keskeisimpänä kasvattajana, jonka kanssa perheammattilaiset työskentelevät (mt., 43).

Hoiva ei ole naisten tehtävä siksi, että hoivaaminen ja empaattisuus olisi naisen geneettinen tai psykologinen ominaisuus, feministiset hoivatutkijat korostavat (Anttonen & Zechner 2009, 19–20). Naiset eivät hoivaa koska ovat syntyneet naisiksi, vaan koska hoivasta on historian kuluessa tullut naisten tehtävä (mt., 23). Sukupuolittunut, palkaton, usein näkymätön hoivatyö on naistutkijoiden mielestä ongelmallinen ilmiö siksi, että hoivaaminen on yksi naisalistuksen muoto (mt., 19): niin kauan, kun hoiva on yhteiskunnallisessa työnjaossa naisen tehtävä, nainen pysyy alisteisessa asemassa miehiin nähden (mt., 23). Epävirallinen, kotona tapahtuva hoivatyö tuottaa naisille köyhyyttä, riippuvuutta mieselättäjästä ja vallan puutetta (mt., 23). Hoivan ja vanhemmuuden epätasa-arvoinen jakautuminen on kuitenkin nähtävä ongelmallisena myös miesten kannalta. Kulttuuriset sukupuolittuneet käytännöt tai perheen sisäiset neuvottelut voivat rajoittaa isän mahdollisuuksia toteuttaa isyyttään ja kehittää isä-lapsi -suhdettaan (Julkunen 2010, 179).

Edellä mainitun vuoksi haluan tarkastella tässä tutkielmassa niitä merkityksiä ja merkityksenantoja, joita vanhemmuuteen ajassamme ja kulttuurissamme liitetään. Tuloksenani tulen tässä tutkielmassa esittämään, että vanhemmuusoppaista on erotettavissa erilaisia vanhemmuuden puhetapoja. Näen puhetavoissa kaksi erilaista päälinjaa, joista toinen korostaa isän ja äidin erilaisuutta vanhempina, toinen taas heidän tasavertaisuuttaan. Isän ja äidin erilaisuutta korostavassa puhetavassa on analyysini mukaan nähtävissä teemat, jotka korostavat vanhemmuuden biologista alkuperää, äidin ensisijaisuutta hoivaajana, isän ja äidin tarkoituksenmukaista erilaisuutta, äidin vaaraa uupua sekä vanhempien mahdollisuutta tehdä yksilöllisiä elämänvalintoja. Vanhempien tasavertaisuutta korostavassa puhetavassa puolestaan havaitsin näkökulmat, joista toinen korostaa vanhempien parisuhdetta, toinen vanhempien tasa-arvoa. Nämä puhetavat ovat näkökulmia, joista käsin vanhemmuutta oppaissa tarkastellaan. Ne ilmenevät osin päällekkäisinä ja yhtäaikaisina.

Tutkielmani rakentuu siten, että luvussa kaksi kirjoitan aiemmasta tutkimuksesta, joka käsittelee suomalaisia vanhemmuusoppaita ja vanhemmuuden sukupuolittunutta vastuunjakoa. Kerron, miten oma tutkielmani suhteutuu näihin tutkimuksiin ja mitä uutta tutkielmani voi tarjota jo tiedettyyn. Luvussa kolme kerron työni teoreettisesta viitekehystä. Keskeistä työni kannalta on olettaa maailma sosiaalisesti rakentuneeksi ja sukupuoli sosiaalisesti ja historiallisesti tuotetuksi kategoriaksi. Työni aineistoa ja menetelmää kuvaan luvussa neljä. Tutkielmani analyysin olen jakanut lukuihin viisi ja kuusi. Luvussa viisi analysoin isän ja äidin erilaisuutta korostavia tekstejä, luvussa kuusi isän ja äidin yhteistä vanhemmuutta korostavaa puhetta. Luvussa seitsemän osoitan, miten havaintoni liittyvät aiemman tutkimuksen suuntaviivoihin, ja luvussa kahdeksan pohdin, mitä merkitystä tuloksillani voi olla yhteiskunnallisesti.

2 AIEMPI TUTKIMUS

Tässä luvussa tarkastelen aiempaa tutkimusta, joka käsittelee isän ja äidin vanhemmuuden muodostumista yhteiskunnallisesti. Kulttuurissa ilmenevä puhe ja aatteet vanhemmuudesta ilmenevät esimerkiksi poliittisina päätöksinä ja perhevapaita

koskevana lainsäädäntönä. Samoin ne näkyvät neuvoloiden ohjeissa ja kustantamojen julkaisemissa kasvatusta- ja vanhemmuusoppaissa. Näissä päätöksissä, säännöksissä ja teksteissä osoitetaan, millaista vanhemmuutta yhteiskunnassa pidetään tavoiteltavana ja oikeana, ja minkälainen taas ei ole toivottavaa tai suositeltavaa vanhemmuutta. Esittelemässäni aiemmassa tutkimuksessa piirtyy esiin kuva isän ja äidin osin erilaisesta vanhemmuudesta. Esittelen seuraavaksi näitä tutkimuksen päälinjoja.

2.1 Kulttuurisesti sopiva isä

Poliittinen päätöksenteko vaikuttaa keskeisesti ihmisten arvoihin ja asenteisiin, toteavat perhevapaiden käyttöä tutkineet Johanna Lammi-Taskula (2007, 6) ja Johanna Närvi (2013, 144). Perhevapaita koskeva lainsäädäntö siis ohjaa käsityksiä kulttuurisesti tavoiteltavasta vanhemmuudesta. Närvin (emt.) mukaan esimerkiksi isille korvamerkityt vapaat luovat käsityksen siitä, mikä on miehille *kulttuurisesti sopiva* perhevapaan pituus. Vanhempainvapaiden kiintiöiminen osittain isille vahvistaa perhevapaalle toivovan miehen neuvotteluasemaa työpaikalla (Lammi-Taskula 2004b, 172). Yhteiskunta voi siis tukea isän vanhemmuutta kiintiöimällä osan vanhempainvapaista isille (Salmi & Lammi-Taskula 2010, 6). Kun työpaikoillakin alkaisi näkyä, että myös isät ovat vanhempia, muodostuisi miesten työpaikoilla käytäntöjä vapaiden hoitamisesta ja toisaalta naisten syrjintä työmarkkinoilla vanhemmuuden vuoksi vähenisi. Nykyisellään, isille merkittyjen vanhempainvapaiden osuuden ollessa suhteellisen pieni vapaiden kokonaismäärästä, suomalainen vanhempainvapaajärjestelmä tukee oletusta äidinhoivan ensisijaisuudesta lapselle (Rantalaiho, 2003, 209).

Aiemman vanhemmuustutkimuksen perusteella näyttää siltä, että edellä mainittu kulttuurisesti sopiva isä saa enemmän liikkumatilaa vanhemmuudessaan kuin äiti. Perheasiantuntijoiden teksteistä väitellyt Jaana Vuori (2001) erottaa perheasiantuntijoiden puheessa kaksi vanhemmuuden työnjakoa kuvaavaa diskurssia: äidinhoivan ja jaetun vanhemmuuden diskurssit (2001, 355). Jaetun vanhemmuuden diskurssi olettaa, että miehillä on kykyä samoihin asioihin kuin äidilläkin vanhempana, mikäli isä niin haluaa (Vuori 2001, 366). Asiantuntijatekstit kutsuvat isiä toimimaan isinä ja nauttimaan isyydestään (mt., 356), mutta vain harvoin ottamaan täyttä vastuuta toimistaan vanhempana (mt., 366). Miehen isyyteen ei kohdistu juurikaan vaatimuksia,

ja ympäristöltä toivotaan ymmärrystä antaa isälle aikaa ja tilaa isyyden opetteluun, toteaa samasta aiheesta pro gradu –tutkielmansa kirjoittanut Mailasalo (2015, 45).

Näyttää siis siltä, että kulttuurissamme on rakennettu isälle sellainen tila valita roolinsa ja toimintatapansa vanhempana, jollaista äidille ei muodostu. Isyys ei edellytä, että miehen olisi luovuttava toimijuudestaan miehenä, kun taas äidin ymmärretään olevan valinnan edessä: on luovuttava joko työelämästä tai kokopäiväisestä äitiydestä ja lisäksi omasta naiseudesta, johon kuuluu aika toisten naisten kanssa, halu ja haluttavuus (Vuori 2001, 358). Isän osallistumista vanhemmuuteen pidetään siis toivottavana, mutta jossain määrin vapaaehtoisena (Mailasalo 2015, 72).

Tulen analyysissäni esittämään, että Vuorin ja Mailasalon osoittamat väitteet isän vanhemmuudesta toistuvat myös omassa aineistossani. Tutkielmani aineistossa ilmenee ajatus vanhemmuudesta äidin ensisijaisena ja sitovana kokemusmaailmana, ja samalla oletus isän halusta, tarpeesta tai taipumuksesta paeta vanhemmuuteen kuuluvia velvollisuuksia tavalla tai toisella. Vuorin esittämä jaetun vanhemmuuden diskurssi sisältää paradoksin: tämäkään puhetapa ei välttämättä vaadi aidosti tasavertaista vanhemmuutta. Vuorin (2001, 357) mukaan jaetun vanhemmuuden diskurssi olettaa, että isällä on vanhempana kyllä kykyä samaan kuin äidillä, mutta isää kutsutaan harvoin ottamaan täyttä vastuuta vanhemmuudestaan. Tulen analyysissäni tuomaan esiin samantyyppisen teeman omasta aineistostani: tasa-arvoinen vanhemmuus näyttäytyy tavoiteltavana, muttei kovin yleisesti toteutuvana asiantilana, sillä isälle oletetaan vapaus ja vapaaehtoisuus vanhemmuuteen sitoutumisessa. Omassa aineistossani korostuu isän ja äidin vanhemmuuden toteuttamisen tavat perheen sisällä ja kotona, ja siten se täydentää käsitystä siitä, millainen on kulttuurisesti toivottava isä ei vain suhteessa työelämäään vaan myös yksityiselämässään.

2.2 Luonnollinen äidinhoiva -myytti

Aiemman tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että suomalaiset perheet noudattavat usein hyvin perinteistä, sukupuolenmukaista työnjakoa lastenhoidon ja kotitöiden jakamisen suhteen, mutta perustelevat valintojaan yksilöllisillä intresseillään ja valintojen ”luonnollisuudella”. Äidin jäämistä hoitovapaalle perustellaan isän

suuremmalla palkalla (Närvi 2013, 141, 148), vaikka useimmat perheet eivät olleet edes laskeneet isän mahdollisesta perhevapaasta aiheutuvia kustannuksia (Lammi-Taskula 2004a, 174; 2004b, 52). Isän jäämistä hoitovapaalle pidetään hankalana, vaikka perhe ei olisi selvittänyt isän työnantajan kantaa perhevapaisiin (Lammi-Taskula 2004a, 174; 2004b, 52). Äidin kotiin jäämisen perusteeksi määritellään äidin ja lapsen ”luonnollinen symbioosi”, joka perustuu raskauteen ja imetykseen (Närvi 2013, 141). Imettäminen on yksi keskeinen perustelu äidinhoivan luonnollisuudelle ja ensisijaisuudelle, ja sitä käytetään perusteena äidin vanhempainvapaalle jäämiselle myös perheissä, joissa lapsi ei ole yksinomaan tai lainkaan rintaruokinnassa (Lammi-Taskula 2004b, 52–53).

Perheet kuitenkin refleктоivat tekemiään sukupuolitapaisia valintoja suhteessa tasa-arvon ihanteeseen. Kotitöiden jakamista miesten ja naisten kesken tutkineen Eeva Jokisen (2005, 47) haastattelemat vanhemmat pohtivat, että ”perinteinen työnjako nyt vain toimii juuri meillä hyvin”. Myös Närvin (2013, 144) haastattelemat tunnistivat jaetun vanhemmuuden mallin kulttuurisena ihanteena, vaikka olivatkin päätyneet siihen, että naisille hoiva on luontevampaa – ”ainakin meidän perheessä” (mt. 2013, 139–140). Perheet siis kokevat tekevänsä yksilöllisiä ratkaisuja toistaessaan hyvin perinteisiä käyttäytymistapoja (Närvi 2013, 140). Salmi ja Lammi-Taskula (2010, 6) huomauttavatkin, että vanhempien vaatiessa oikeutta tehdä yksilöllisiä valintoja heiltä unohtuu, etteivät he voi tehdä ratkaisuja irrallaan sukupuolten työnjaon pitkästä historiasta.

Asiantuntijatekstejä 1980- ja 1990 -lukujen vanhemmuusoppaissa tutkinut Vuori (2001, 355) erotti perheasiantuntijoiden teksteistä kaksi puhetapaa, kuten edellä mainitsin: äidinhoivan ja jaetun vanhemmuuden diskurssit. Vuorin mukaan äidinhoivan diskurssi perustuu ajatukselle naisen erityisestä halusta ja kyvystä huolehtia pienistä lapsista (Vuori 2001, 356). Äidin roolin ensisijaisuutta ei tässä diskurssissa problematisoida, ja äidin vastuu peittää isän velvollisuudet mutta myös oikeudet ja mahdollisuudet (Mailasalo 2015, 74–75). Naisen äitiys näyttäytyy ammattilaisille suunnatuissa oppaissa vaivattomana, kun taas isällä ymmärretään olevan tarve saada ohjausta vanhemmaksi tulemisessa (mt., 72). Ajatellaan, että äiti on jo lapsuudessaan sosiaalistunut hoivaamiseen ja saanut taidot lapsenhoitoon, kun taas isyys on opeteltava ja isän mukautettava elämäntyylinensä tilanteeseen lapsen synnyttyä (mt., 43). Isän

vanhemmuuden vahvistamisen ja tukemisen suurin merkitys ymmärretään siinä, että hän voi tarvittaessa (esimerkiksi äidin sairastuessa) korvata äidin, jonka hoiva ymmärretään lähtökohtaisesti luonnollisemmaksi (mt., 46, 72). Näin isä määritellään jonkinlaiseksi avustajaksi (äidin) vanhemmuuden projektissa (mt., 73).

Omassa analyysissäni tulen osoittamaan, että Vuorin aineistoa toistakymmentä vuotta tuoreemmassa aineistossani toistuu ajatus äidinhoivan keskeisestä merkityksestä. Aineistossani äidin vanhemmuutta pidetään monin tavoin ensisijaisena lapselle, ja äidin ensisijaisuus kietoutuu naisen biologiaan, viime kädessä kykyyn synnyttää.

Isien osallisuutta lasten elämässä pidetään tärkeänä myös äidinhoivan diskurssissa, mutta eri syistä ja eri tavoin. Tämä diskurssi perustuu ajatukselle miesten ja naisten olemuksellisesta erosta, minkä vuoksi miehen ja naisen vanhemmuus on luonnollisesti myös keskenään erilaista. Sukupuolenmukainen työnjako on kuitenkin tae myös lasten terveestä sukupuolisesta kehityksestä. (Vuori 2001, 361.) Tulen analyysissäni esittämään, että isän ja äidin sukupuolenmukaista erilaisuutta vanhempina pidetään hyvänä ja tärkeänä myös Vuorin aineistoa toistakymmentä vuotta nuoremmissa vanhemmuusoppaissa.

2.3 Jaettu vanhemmuus -unelma

Vanhemmuuden diskursseja asiantuntijateksteissä tutkineen Vuorin mukaan jaettu vanhemmuus näyttää olevan lopulta äidin vastuulla. Jaettu vanhemmuus ei näytä keventävän äitien taakkaa vanhempina, päinvastoin: asiantuntijatekstien mukaan äidin tulee (yhdessä ammattilaisten kanssa) houkutella isät mukaan hoivavastuuseen, ei pakottaen, vaan lempeästi suostutellen (Vuori 2001, 359). Aktiivinen, osallistuva isä nähdään ideaalina, mutta vaatimus ei kohdistu suoraan isiin vaan äitien ohella työntekijöihin, joiden tulee kannustaa ja houkutella isät osallistumaan (Mailasalo 2015, 47). Äiti on miltei syyllinen isän osallistumattomuuteen: isä voi vahvistaa rooliaan isänä vain, jos ja kun äiti antaa siihen tilaa (mt., 44). Äidin pääasiallinen vastuu lasten hoivasta oletetaan asiantuntijateksteissä asiantilaksi silloinkin, kun jaettua vanhemmuutta pidetään tavoitteena (Vuori 2001, 134). Isän vanhemmuus ei siis näyttäyty yhtä täysivaltaisena kuin äidin.

Vuori on tutkinut väitöskirjassaan (2001) vanhemmuutta koskevia asiantuntijatekstejä, jotka on julkaistu 1980–1990-luvuilla. Tulen tässä tutkielmassani esittämään, että käsitykset isän ja äidin vanhemmuudesta ovat muuttuneet 2010-luvun vanhemmuusoppaissa tästä vain vähän. Omassa aineistossani ilmenee Vuorin esittämä äidin ensisijainen vastuu lapsista silloinkin kuin tekstit tavoittelevat jaettua vanhemmuutta. Esitän analyysiluvuissani, että uudemmissakin vanhemmuusteksteissä tunnistetaan tasa-arvon ihanne ja paikoin asetetaan isän ja äidin tasavertainen vanhemmuus tavoiteltavaksi. Samalla hyvin yleisenä ilmenee äidin hoivan enisisijaisuus ja isälle oletettu liikkumavapaus vanhemmuudessa. Samoin esitän, että Vuorin tutkimuksessa ilmenevä äidin vastuu isän vanhemmuudesta tulee esiin oman tutkielmani aineistossa, jossa äitiä pidetään vanhemmuuden ensisijaisena kokijana ja siksi välttämättömänä isän vanhemmuuden mahdollistumiselle.

3 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

Tässä luvussa kirjoitan tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä. Keskeinen lähtökohtani on olettaa todellisuus sosiaalisesti, historiallisesti ja tietyssä paikassa ja yhteisössä rakentuvaksi. Samoin oletan sukupuolen ja vanhemmuuden muotoutuvan ja muuttuvan ajassa, paikassa ja yhteisössä.

Sijoitan tutkimukseni sosiologiseen perhetutkimuksen tutkimusperinteeseen, joka ei tosin ole yhtenäinen tutkimusmenetelmä tai -perinne, vaan kysyy, mikä on perhe, miten perhettä tehdään ja miten se koetaan. Perhetutkimuksen kannalta ”perhe” ei ole kategorinen lähtökohta vaan empiirinen kysymys (esim. Yesilova 2007, 17). Keskeisen teoreettisen viitekehyksen tälle työlle muodostaa sukupuolentutkimuksen perinteeseen kuuluva käsitys siitä, että kuten muutkin sosiaaliset ilmiöt, myös sukupuoli on sosiaalisesti tuotettu ja uusinnettu kategoria (Butler 2006/1990, 25). Ajattelen, että tapa tehdä vanhemmuutta ja määritellä isä- ja äiti-vanhemmuuden tehtäviä on samalla tapa tehdä sukupuolijakoa. Myös vanhemmuusdiskursseja tutkinut Jaana Vuori (2001, 356) huomauttaa: diskurssit vanhemmuudesta ovat samalla diskursseja sukupuolen

merkityksestä. Käsittelen tässä luvussa siksi lyhyesti todellisuuden sosiaalisen rakentumisen, performatiivisen sukupuolen ja perhetutkimuksen periaatteita. Luvun lopussa esittelen tutkimuskysymykseni.

3.1 Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen

Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen lähtökohta on ajatuksessa, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunut (Jokinen & Saaristo 2004, 104). Tieto todellisuudesta ja se, mitä ihminen on, muodostuu sosiaalisesti – yhteisössä, ajassa ja paikassa (mt., 104–105). Arkielämässään ihmiset orientoituvat todellisuuteen merkitystulkintojen ja tulkintasääntöjen perusteella (Alasuutari 1999, 60).

Tutkielmani kysymyksenasettelun kannalta on välttämätöntä olettaa vanhemmuus sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä, ei siis esimerkiksi biologiasta tietynlaiseksi määräytyvänä. Tästä lähtökohdasta on mielekästä ja ylipäänsä mahdollista tarkastella sitä, miten vanhemmuusoppaat osallistuvat vanhemmuuden tuottamiseen, muodostamiseen, rakentamiseen. Tutkimani vanhemmuusoppaat ovat tietystä ajassa, paikassa ja yhteisössä kirjoitettuja tekstejä vanhemmuudesta, ja siten yksi kulttuurinen ääni rakentamassa isyyttä, äitiyttä ja vanhemmuutta tietynlaiseksi.

Kieli on yksi järjestelmä, jolla todellisuutta tuotetaan. Berger & Luckmann (1994/1966, 49) käsittävät kielen merkkijärjestelmänä, jonka pakottavuus on siinä, että se on yksilön ulkopuolinen ja yksilöstä riippumaton. Siten kieli tarjoaa yksilölle mahdollisuuden omien kokemusten objektivointiin (mt., 49) niin, että niiden ilmaisut ovat ymmärrettäviä muillekin (mt., 81). Kieli tekee mahdolliseksi säilyttää ja siirtää kulttuurisia merkityksiä (82–83). Myös ihmisyyys, se, mitä ihminen on, muuttuu ja määräytyy sosiaalisesti (mt., 61). Samoin yhteiskunnallisessa järjestyksessä ei ole mitään ”luonnollista” perustetta, vaan se on tulos ihmisten jatkuvasta tuottamisesta (mt., 64). Oman tutkielmani kannalta on keskeistä tarkastella sitä prosessia, jossa tutkimani tekstit rakentavat näitä yhteiskunnallisia järjestyksiä ja merkityksiä. Yhteiskunnallinen merkittävyys aiheelleni nousee siitä, että kirjoittaessaan vanhemmille oppaat kirjoittavat vanhemmuuteen arvoja ja merkityksiä, jotka ovat yli-yksilöllisiä, eli ovat voimassa ja olemassa yksilöistä riippumatta, kielessä.

3.2 Sukupuoli ja vanhemmuus tuotettuina kategorioina

Tarkastellessani vanhemmuuteen liitettäviä käytäntöjä ja merkityksiä lähdän siitä, että samoin kuin sukupuoli, vanhemmuus on sosiaalisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti tuotettu ja muuttuva kategoria. Sukupuoli ei ole yksilön ominaisuus vaan prosessi, joka tuotetaan sosiaalisissa tilanteissa, käytännöissä ja suhteissa (Kuronen & Hokkanen 2008, 29; Salmi 2004a, 26). Näen saman koskevan vanhemmuutta ja siihen liittyviä sukupuolistuneita oletuksia: se on prosessi, jota tuotetaan yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti.

Tutkielmani kannalta on siksi keskeistä tuntee Judith Butlerin ajatus performatiivisesta sukupuolesta. Sukupuoli on hänen mukaansa toistoa ja rituaali (Butler 2006/1990, 25), ei siis historiallisesti ja kulttuurisesti muuttumaton kategoria. Sukupuolella kyse ei kuitenkaan ole yksittäisestä teosta tai esittämisestä. Butlerin (emt., 25) mukaan sukupuolen vaikuttavuus perustuu siihen, että se ”luonnollistetaan ruumiin kontekstissa” ja on kulttuurisesti ylläpidetty. Näin sukupuoleen liitetyt merkitykset ovat ylikäsitellisiä.

Butler huomauttaa sukupuoli-identiteeteistä puhuessaan, että kulttuurisesti määräytynyt ja luonnollistettu sukupuoli vaikuttaa myös yksilön kokemusehtoihin itsestään. Yksilö omaksuu osaksi omaa kokemusta ja sisäistä taipumustaan sen kulttuurisen kuvaston sukupuolesta, jota ihmiset hänen ympärillään tuottavat. (Butler 2006/1990, 25–26.) Merkitykset, joita sukupuoleen liitetään, muodostuvat kulttuurisesti ja diskursiivisesti (mt., 56).

Tässä tutkielmassa lähdän siitä, että mies- ja naisruumiiseen sukupuolitunutta vanhemmuutta ja sen merkityksiä ylläpidetään samoin tavoin kulttuurisesti. Käsitys äitiydestä ja isyydestä, ja siten myös tapa olla ja kokea äitiys tai isyys, muodostuu kulttuuristen toistojen kautta. Vanhemmuus, äitiys ja isyys niihin sisällytetyine merkityksineen luonnollistetaan ja niistä muodostetaan normi vallitsevien diskurssien kautta.

Butler pitää tavoitteenaan denaturalisoida sukupuolen, eli omien sanojensa mukaan tehdä sukupuoli epäluonnolliseksi (2006/1990, 30). Näin hänen mukaansa on mahdollista vastustaa sitä normatiivista väkivaltaa, joka ilmenee sukupuolen kehoideaaleissa, ja kyseenalaistaa oletusta luonnollisesta heteroseksuaalisuudesta, hän kirjoittaa (mt., 30). Keskeinen oletus ajatuksessa sukupuolen performatiivisuudesta on se, että sukupuolta voi toistaa myös toisin, eli poiketa normista (mt., 89). Normista poikkeamisesta tekee haastavaa se, että yhteiskuntaa hallitsee oletus kahdesta sukupuolesta ja heteroseksuaalisuudesta. Sukupuolirooleihin liittyvä ”identiteetti” voi Butlerin mukaan ollakin ennemmin normatiivinen ihanne kuin yksilön kokemus (mt., 89). Oletan tässä tutkielmassa, että tämä sukupuolen normatiivisuus voi samoin rajoittaa yksilön mahdollisuutta kokea ja toteuttaa vanhemmuuttaan omista lähtökohdistaan.

Tässä tutkielmassa oletan lisäksi, että sukupuolen tavoin vanhemmuus tuotetaan kulttuurisesti ja diskursiivisesti, toistojen kautta. Samalla, kun vanhemmuus on yliyksilöllistä eli olemassa yksittäisestä vanhemmasta riippumatta, se tulee osaksi yksilön identiteettiä ja kokemusmaailmaa. Oletan, että vanhemmuus, samoin kuin sukupuoli, on usein niin itsestään selvä, että se omaksutaan osaksi omaa identiteettiä ja koetaan omaksi taipumukseksi kyseenalaistamatta niitä tapoja, joilla vanhemmuuden kokemus muodostuu. Siksi pyrin tässä tutkielmassa tarkastelemaan niitä diskursiivisia tapoja, joilla vanhemmuutta opaskirjoissa muodostetaan.

Lähtökohtani on siis näkökulmassa, että ihmisen biologialla on se merkitys, joka sille sosiaalisesti ja kulttuurisesti annetaan. Biologia asettaa vain vähän vaatimuksia sen suhteen, kuka lasta hoivaa. Lapsen synnyttäminen pois lukien vanhemmuuden työnjaossa ei siten ole mitään ”luonnollista” sukupuolenmukaista tapaa toimia, vaan jakoa miesten ja naisten töihin tuotetaan ja uusinnetaan arjen käytännöissä. (Mattila 2015.) Historiallisesti tarkasteltuna ei ole itsestään selvyys, että lapsia hoivaa sama nainen, joka on heidät synnyttänyt, vaan käsitys vanhempien tehtävistä ja lapsen hoivaajasta on muuttunut ja muotoutunut eri aikoina eri tavoin (Vuori 2001, 125).

Arkiseen toimintaan ja käytäntöihin sisältyy paljon oletuksia naisille ja miehille sopivasta sekä naisten ja miesten eroista. Siten ne ovat sukupuolta tuottavia eli sukupuolistavia. Toteuttamalla arkisia tottumuksia toistetaan sukupuolistuneita käytäntöjä. (Salmi 2004a, 26.) Esimerkiksi vanhempainvapaiden toteuttamisen tapa on

käytäntö, joka uusintaa ja tuottaa sukupuolisuhteita ja sukupuolijärjestelmää (Lammi-Taskula 2004a, 168). Vanhemmuus tuotetaan vuorovaikutustilanteissa, joita rajaavat sukupuolistunut perhe ja sukupuolistunut yhteiskunta (Rantalaiho 2003, 223). Tässä tutkielmassani kiinnostukseni on siinä, uusintavatko vai purkavatko vanhemmuusoppaat vanhemmuuden sukupuolittuneisuutta.

Tapaan olla, toimia, tahtoa ja tietää miehenä ja naisena viitataan myös käsitteillä nais- ja miestapaisuus. Nais- ja miestapaisuus eivät ole biologisesti määräytyneitä eikä niissä ole kyse yksittäisten naisten tai miesten valinnoista, vaan siitä, mitä naisilla ja miehillä on historiallisesti ymmärretty ja ymmärretään. Kulttuuriset kuvat nais- ja miestapaisuudesta kuitenkin muuttuvat kaiken aikaa, ja esimerkiksi nykyiseen isätapaisuuteen kuuluu sellaisia toimintatapoja, jotka aiemmin liitettiin naistapaisuuteen. (Kuronen & Hokkanen 2008, 28–29.) On muodostunut uusia, hyväksyttäviä tapoja olla mies ja isä (Julkunen 2010, 246). Omassa analyysissäni tulen osoittamaan, että tutkimani vanhemmuusoppaat pyrkivät muuttamaan perinteistä nais- ja miestapaisuutta vain vähän.

3.3 Kriittinen perhetutkimus

Tarkastellessani tässä tutkielmassani vanhemmuutta, sen rakentumista ja merkityksellistämistä, on kysymyksen ymmärtämiseksi keskeistä ottaa vanhemmuus sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä, kuten edellä totean. Siksi tarkastelen seuraavaksi kriittisen perhetutkimuksen periaatetta olettaa perhe prosessinomaisena, dynaamisena ja merkitysvälitteisenä.

Kriittisen perhetutkimuksen katsomistavan mukaan perhe ei ole jokin funktionaalinen, omalakinen yksikkö. Perhettä ei tule tarkastella jonakin, joka ”on”, vaan on kysyttävä, miten perhettä tehdään, tuotetaan ja merkityksellistetään. (Castrén 2014, 139; Forsberg 2014, 126; Yesilova 2007, 17.) Perhettä ei perhetutkimuksen piirissä oteta tietynlaisena muodostelmana (kuten ydinperhe), joka paikantuu tiettyyn fyysiseen tilaan (kuten kotiin), vaan tarkastellaan perheen tekemistä sen sosiaalisissa käytännöissä (Forsberg 2014, 126–127). Perhettä lähestytään sosiaalisena objektina, joka on osa merkityksistä ja kielestä rakentuvaa kollektiivista tajuntaamme (mt., 128).

Käsitystä perheestä ja vanhemmuudesta – ja tarkemmin normaalista, oikeasta, hyvästä ja tavoiteltavasta perheestä – tuotetaan jatkuvasti sekä yhteiskunnallisissa käytännöissä että yksilöllisessä merkityksenannossa. On keskeistä huomata, että yhteiskunnallisesti määritelty kategoria ”perhe” voi poiketa oleellisesti siitä kokemuksesta, joka yksilöllä on oman elämismaailmansa perheestä (Yesilova 2007, 17). Kulttuurinen ymmärrys perheestä mahdollistaa, ohjaa ja rajoittaa yksilön tapaa elää ja kokea perhettä. Vaikka yhteiskunnallisessa puheessa ilmenevä kulttuurinen oletus ei suoraan pakota tietynlaiseen käsitykseen perheestä, yksilön on vähintään reflektoitava omaa olemistaan ja elämäänsä suhteessa ihanteisiin. (Mt., 19–20.)

Tämän vuoksi tarkoitukseni on tässä tutkielmassa myös selvittää, miten moniäänistä kuvaa vanhemmuudesta vanhemmuusoppaat kirjoittavat. Analyysini johtopäätöksissä tulen esittämään, että oppaiden käsitys vanhemmuudesta ei välttämättä ole yhtä moninainen kuin yksilöiden kokemus vanhemmuudestaan. Vanhemmuusoppaiden kuva isän ja äidin vanhemmuudesta on kuitenkin yhteiskunnallisesti merkittävä ja kiinnostava siksi, että yksilöiden on jollain tavalla otettava kantaa ja prosessoitava suhdettaan siihen.

Kulttuurinen puhe ja kuvasto perheestä tai vanhemmuudesta on siis merkittävä yksilön kokemukselle omasta perheestään ja vanhemmuudestaan siksi, että se ohjaa yksilön tapaa käsittää ja kokea omaa elämismaailmaansa. Mustan naisen kategoriasta kirjoittaneet tutkijat (Collins 2000, Fosters 2010) toteavat, että erilaiset esikuvat ja kulttuuriset käsitykset ohjaavat tapaa, jolla nainen voi ymmärtää olevansa subjekti. Jos mustalle naiselle on tarjolla kulttuurisissa käsityksissä vain uskollisen palvelijan tai huoran rooli, miten hän voisi luoda minäkuvaansa jostain muusta roolista käsin (Fosters 2010, 273)? Kun sukupuoleen liittyvät kategoriat esitetään luonnollisina ja väistämättöminä, niillä myös oikeutetaan epäoikeudenmukaisia sosiaalisia rakenteita (Collins 2000, 69). Nimeämällä yksilö sukupuolittuneeseen kategoriaan määritellään valmiiksi myös hänen identiteettinsä (Collins 2000, 71). Tämä havainto on erityisen oleellinen oman analyysini tulkinnan kannalta. Kuten analyysissani tulen esittämään, useissa vanhemmuusoppaissa isälle oletetaan vanhemmuudessaan enemmän vapauksia kuin äidille. Toisaalta havaintoni mukaan isälle ei vanhemmuutta oleteta ensisijaisena kutsumuksena tai kokemusmaailmana, kuten äidille. Analyysissani pyrin

näyttämään, mikä on se vanhemmuusoppaiden tarjoama kulttuurinen kuvasto, jossa tämän päivän isät ja äidit luovat minäkuvaansa vanhempina.

3.4 Tutkimuskysymys

Tämän pro gradu -tutkielman tutkimuskysymys on, minkälaista vanhemmuutta kirjoina julkaistut vanhemmuusoppaat ja viranomaisten tuottamat ohjelehtiset tuottavat. Tarkoitukseni ei ole tarkastella vain sitä, miten vanhemmuudesta puhutaan, vaan myös minkälaista ontologista, kokemuksellista mahdollisuutta elää ja toteuttaa vanhemmuuttaan oppaat kirjoittavat. Tarkentava apukysymykseni on, minkälaisia ominaisuuksia, mahdollisuuksia, kokemuksia, tunteita, toimintaa, vastuuta ja tehtäviä liitetään isään ja äitiin vanhempina.

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tässä luvussa esittelen tutkielmani aineiston ja käyttämäni menetelmän. Olen muodostanut aineistoni selailemalla kursorisesti läpi Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistuja vanhemmuuden opaskirjoja ja opaslehtisiä ja valitsemalla niistä analysoitavakseni kysymykseni kannalta relevantteja teoksia. Kuvaan tässä luvussa tarkemmin mukaan valitsemiani teoksia. Menetelmänä käytän sosiologista tekstintutkimusta, jonka periaatteista kerron myös tässä luvussa. Luvun lopussa kuvaan analyysini etenemistä.

4.1 Aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu kahdentyyppisistä vanhemmuusoppaista: viranomaisjulkaisuista ja kaupallisten kustantajien kirjoina julkaisemista oppaista. Viranomaisjulkaisuilla viitataan opaslehtisiin, jotka on suunnattu jaettavaksi

lapsiperheille äitiys- ja lastenneuvolan kautta tai Kelan äitiyspakkauksen yhteydessä. Näitä opaslehtisiä ovat julkaisseet Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitos (jatkossa käytän lyhennettä THL) sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL), ja ne on tarkoitettu lasta odottaville perheille ja pienten lasten vanhemmille. Tarkastelen lehtisiä, jotka on julkaistu vuoden 2010 jälkeen. Olen tilannut MLL:n lehtiset käyttööni tätä tutkielmaa varten suoraan MLL:lta. Kävin läpi 36 kappaletta näitä lehtisiä ja valitsin tarkempaan analyysiini kolme lehtistä, jotka ovat tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja eli joissa selkeästi puhutaan isästä, äidistä ja vanhemmuudesta. Huomattavan suuressa osassa näistä pois rajaamistani lehtisistä esimerkiksi annetaan ohjeita lapsen hammashoitoon tai ravitsemukseen siitä näkökulmasta, mitä lapsi tarvitsee, minkä vuoksi niiden kautta ei pääse tarkastelemaan vanhemmuutta. THL:n opasvihkosia selasin internetistä, ja valitsin seitsemästä vihkosesta aineistooni yhden, Meille tulee vauva –vihkosen. Tässä valinnassa käytin samaa perustetta kuin MLL:n kohdalla. Meille tulee vauva –lehtistä on jaettu Kelan äitiyspakkauksen mukana, ja MLL:n vihkosia äitiys- ja lastenneuvolassa. Analysoimani opaslehtiset ovat seuraavat:

MLL: Lähekkäin (2013);

Lapsi eri ikävuosina 0-6kk ikäkausivihko (2013)

Lapsi eri ikävuosina 6-12kk ikäkausivihko (2013)

THL: Meille tulee vauva. Opas vauvan odotukseen ja hoitoon. (2012)

MLL:n ikävuosilehtiset kuvaavat lapsen ikään liittyviä tyypillisiä vaiheita ja kehitystä sekä antavat ohjeita ja neuvoja vanhemmille näihin vaiheisiin liittyen. Lähekkäin-vihkonen antaa neuvoja vanhempien parisuhteeseen ja sukupuolielämäänsä raskauden ja pikkuvauva-ajan aikana. Meille tulee vauva –vihkonen antaa vanhemmille ohjeita ja neuvoja vauvan odotukseen, syntymään ja hoitoon liittyen.

Toisen osan aineistostani muodostavat kirjoina julkaistut, vapailla markkinoilla ilmestyneet opaskirjat vanhemmille. Rajaamistani tarkasteluni viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistuihin kirjoihin. Osa näistä kirjoista on selkeämmin oppaiksi kirjoitettuja ja jonkinlaisen kasvatuksen ammattilaisen kirjoittamia, osa ennemminkin isien ja äitien vertaistuki-tyyppisiä kertomuksia. Kirjoista olen poiminut analysoitavakseni ne kohdat, joissa tuotetaan puhetta äidin tai isän vanhemmuudesta. Olen lisäksi rajannut aineistoni ulkopuolelle vanhemmuuden erityistilanteet, kuten avioeron, vammaisen lapsen

hoitamisen ja lapsen menettämisen. Kolmanneksi olen tutkimuskysymykseni vuoksi rajannut tarkasteluuni aineiston osat, jossa käsitellään vanhemmuutta isän ja äidin muodostamissa perheissä rajaten näin pois yksinhuoltaja- ja sateenkaariperheet. Tarkasteleman opaskirjat ovat seuraavat:

Tara Lange: Äitipeli. Selviydy voittajana. 2016.

Hanna Hirvonen: Isä syntymässä. Vauvan odotus, syntymä ja hoito. 2011.

Jari Sinkkonen: Isäksi ensi kertaa. 2015.

Mervi Juusola: Äidin voimakirja. 2009.

Hannele Törrönen: Vauvan kanssa vanhemmiksi. Selviytymisen ja ilon kirja. 2015.

Juha T. Hakala: Isän kasvatusoppi. 2009.

Äitipelin kirjoittaja Tara Lange on kolmen lapsen äiti ja doula. Tämä opas on nimensä mukaisesti kirjoitettu äideille, ja takakantensa mukaan kirjan tavoitteena on tukea äidin henkistä hyvinvointia. Opas käsittelee äidin ja naiseuden energioita, naisen egon ja sielun tasapainottelua tai kamppailua äidin mielessä, roolipelejä, maskuliinista ja feminiinistä energiaa ja esimerkiksi äitiyden myyttejä. Langen teosta voisi luonnehtia henkisen kasvun kirjaksi.

Isä syntymässä –oppaan kirjoittaja Hanna Hirvonen on kuuden lapsen äiti ja ohjaa synnytysvalmennuskursseja. Hirvosen teos pyrkii antamaan isälle käytännöllisiä neuvoja ja ohjeita raskauteen, synnytykseen ja vauvanhoitoon liittyen. Tätä kirjaa voisi luonnehtia isän käsikirjaksi. Hirvonen pyrkii kepeään, humoristiseenkin tyyliin, mutta ottaa kantaa asioihin ja opastaa tosissaan.

Isäksi ensi kertaa –kirjan kirjoittaja on lastenpsykiatri Jari Sinkkonen. Sinkkonen kuvaa teoksessaan sitä, mikä on (ja mikä tulisi olla) isän paikka perheessä ja miehen paikka parisuhteessa. Tämä teos käyttää aineistonaan sekä tieteellisiä tutkimuksia ja teorioita, Sinkkonen omia havaintoja työssään lasten parissa, että tuoreiden isien kertomuksia. Teos pyrkii sekä ymmärtämään isyyttä että määrittämään isän tarpeellista roolia.

Äidin voimakirjan kirjoittaja Mervi Juusola on Meidän Perhe –lehden tuottaja ja uusperheen äiti. Hän kirjoittaa paljolti omasta kokemuksestaan, vertaistuen kannalta, mutta myös yleistäen ja kantaa ottaen. Juusola käyttää lähteinään myös tutkimuksia ja

asiantuntijahaastatteluita, joita hän on tehnyt toimittajana lehtijuttuja varten. Tämä kirja on kirjoitettu nimenomaisesti äideille ja sen tyyli on paikoin liioitteleva, yliampuvakin. Kirja käsittelee äidin roolin eri ulottuvuuksia: ihmissuhteita, itsetuntemusta, kehoa ja työtä. Se sisältää myös pohdintatehtäviä ja mietiskelyharjoituksia äidille.

Vauvan kanssa vanhemmiksi –teoksen kirjoittaja Hannele Törrönen on psykologi, äiti ja isoäiti, ja kirjoittaa teostaan molemmista positioista: sekä ammattihenkilönä että itse äitinä. Törrönen osoittaa sanansa isälle ja äidille, ja lähestyy vanhemmaksi tulemista ymmärtäen vanhemmuuteen mahdollisesti liittyviä pelkoja, haasteita ja väsymystä. Kirjan keskeinen sävy on rohkaiseva.

Isän kasvatustieteen kirjoittaja Juha T. Hakala on seitsemän lapsen isä ja kasvatustieteen tohtori. Törrösen tapaan hän kirjoittaa paitsi ammatillisesta näkökulmasta, myös paljon henkilökohtaisesta kokemuksesta isänä ja poikana. Hakala pyrkii leppoisaan tyyliin rohkaisemaan isää ja kannustaa keskittymään isyyteen. Hakalan teoksessa pohditaan rennosti kasvatuksen kysymyksiä.

Olen valinnut aineistokseni edellä mainitut vanhemmuusoppaat tutkimuskysymykseni vuoksi. Haluan analysoida, minkälaista vanhemmuutta nämä oppaat tuottavat. Niin viranomaisjulkaisuina ilmestyneet opasvihkoset kuin kaupallisten kustantamoiden opaskirjat pyrkivät rohkaisemaan ja kannustamaan, mutta myös ohjailemaan ja opastamaan vanhempia. Minua kiinnostaa niiden normatiivinen luonne. Lisäksi analyysini kannalta on keskeistä, että tarkastelen aineistoa, joka on jo olemassa tutkielmastani riippumatta, itsenäisenä kulttuurituotteena.

Tyylillisesti viranomaisjulkaisut ovat kielellisesti varsin neutraaleita, puhuttelevat vanhempia suoraan ja kertovat, miten vanhempien tulee toimia. Opaskirjojen tyyli taas vaihtelee lohduttavasta ja ymmärtävästä humoristiseen ja provosoivaankin, mutta ne pyrkivät paitsi osoittamaan vanhemmuuden tavoiteltavan tilan myös jakamaan emootioita. Opaskirjat, huolimatta kirjoittajien ammatillisesta positioista, ovat kaikki enemmän tai vähemmän vertaiskokijan näkökulmasta kirjoitettuja ja pyrkivät ammatillisen tietämyksen jakamisen ohella asettumaan lukijan rinnallakulkijaksi. Kaiken kaikkiaan luen näitä opaslehtisiä ja –kirjoja siitä näkökulmasta, miten ne

pyrkivät kuvaamaan ja asettavat tavoiteltavaksi normaalin, hyvän ja hyväksyttävän vanhemmuuden.

Vaikka aineistoni muodostuu kahdesta lähtökohdiltaan erilaisesta materiaalista, viranomaisten ohjelehtisistä ja julkisten markkinoiden kirjoista, tarkastelen niitä tässä tutkielmassa rinnakkain. Perustelen tätä sillä, että teokset toimivat samassa tilassa tuottaen vanhemmuutta. Aineistossa on myös varsin paljon samaa, enkä siksi pyri tekemään vertailevaa tutkimusta kahden erilaisen materiaalin välillä. Erityyppisiä aineistoja väitöskirjassaan käyttänyt Jaana Maksimainen toteaa, että sosiaalisen todellisuuden monikerroksisuuden vuoksi hyvinkin erilaisten aineistojen rinnakkainen tarkastelu voi olla mielekäästä ja tarpeen sosiaalisen ilmiön ymmärtämiseksi (Maksimainen 2010, 35).

Analyysissani tulen osoittamaan, että huolimatta erilaisista taustoistaan eri oppaat ja lehtiset tuottavat samantyyppistä puhetta vanhemmuudesta: molemmista löytyy sekä pyrkimys tasa-arvoon ohjaavaan vanhemmuuteen että voimakkaita sukupuolenmukaisia oletuksia isän ja äidin vanhemmuudesta. Suurin ero viranomaisten lehtisillä ja julkisten markkinoiden opaskirjoilla on siinä, että ensin mainitut pyrkivät tyyllillisesti neutraalinpaan tyyliin moraalisia arvostuksia esittäessään, kun taas jälkimmäiset ovat tarkoituksellisestikin monin paikoin provokatiivisia tai humoristisia.

Aineistoni muodostuu julkisesta aineistosta, minkä vuoksi sen käsittelyssä ei ole eettisiä ongelmia. Neuvoloissa jaettavat opaslehtiset olen tilannut MLL:ltä käyttööni tätä tutkielmaa varten, ja ne ovat hallussani. THL:n opaslehtisen olen tulostanut käyttööni, ja se on myös tallessani (tästä THL:n Meille tulee vauva -oppaasta on sittemmin julkaistu uudempi päivitetty versio, joka on luettavissa myös internetissä). Kirjoina julkaistut oppaat ovat kaikki saatavissa esimerkiksi Helsingin kaupunginkirjastosta. Koska analysoimani aineisto on julkista, sen käsittelyssä ei ole sellaisia eettisiä ongelmia, joita ihmisiltä kerättävästä aineistosta saattaa muodostua (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2012, 20). Keskeinen eettinen näkökohta valmiiden tekstiaineistojen käsittelyssä on lähteiden tarkka merkitseminen ja siten anastamisen välttäminen (mt., 68). Tämän vuoksi olen pyrkinyt tarkkuuteen erottaessani oman analyttisen ääneni aineiston tekstien väittämistä.

4.2 Laadullinen tutkimus ja sosiologinen tekstintutkimus

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että se on tapausten jakautumisen tai yleisyyden sijaan kiinnostunut ilmiöiden rakentumisesta ja niihin liittyvästä merkityksenannosta (Metsämuuronen 2006, 88). Karkeimmillaan laadullinen tutkimus määritellään siten, että se perustuu aineistolle, joka on muodoltaan ei-numeraalista (Eskola & Suoranta 2008, 13). Laadullinen aineisto on pääsääntöisesti tekstiä (mt., 15). Koska laadullinen tutkimus ei pyri yleistettävyyteen vaan mahdollisimman perusteelliseen analyysiin, ilmiön yhteiskunnallisten yhteyksien osoittamiseen ja käsitteellistämisen kattavuuteen, aineisto voi koostua suhteellisen pienestäkin määrästä tapauksia (mt., 18). Keskeistä on ilmiön selittäminen yhteyksissään, sen paikallinen selittäminen, eikä universaalien lainalaisuuksien etsiminen (Alasuutari 1999, 55).

Aineiston analyysin menetelmänä käytän sosiologista tekstianalyysiä. Ymmärrän tässä yhteydessä sosiologisen tekstintutkimuksen ja diskurssianalyysin samaan tutkimukselliseen otteeseen viittaaviksi kattokäsitteiksi, joiden alle kuuluu erilaisia analyysimenetelmiä. Käytän itse mieluummin käsitettä tekstintutkimus tai tekstianalyysi siksi, että diskurssianalyysiä käyttävät myös esimerkiksi kielitieteilijät (Bergström & Boréus 2005, 306), ja heillä on osin erilainen näkökulma ja metodologia tähän tutkimusperinteeseen. Lähdekirjallisuuteni puhuu kuitenkin pääosin diskurssianalyysistä viitatessaan tekstin (tai puheen) tutkimukseen.

Diskurssianalyysi on siis väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys, jonka alle luetaan yleisesti erilaisia tutkimuksen menetelmiä ja metodisia työvälineitä (Eskola & Suoranta 2008, 193, 196; Remes 2006, 291). Käsitteenä diskurssianalyysi on siksi monimerkityksinen ja epätarkka (Bergström & Boréus 2005, 17). Erilaisissa diskurssianalyytisissä lähestymistavoissa yhteistä kuitenkin on se, ettei tarkoitus ole tarkastella ilmiötä diskurssin takana vaan itse diskurssia, tekstien ja keskustelujen maailmaa, ja sitä, miten diskurssi on muotoutunut ja mitä sillä tehdään (Eskola & Suoranta 2006, 196; Metsämuuronen 2006, 16). Tekstien ei ajatella kuvaavan kohdettaan tai kertovan todellisuudesta sellaisenaan, vaan tuottavan jonkinlaista versiota asioista ja samalla muokkaavan todellisuutta tietynlaiseksi (mt., 196; Bergström &

Boréus 2005, 305; Perälä 2015). Analyysin kohteena on se, miten merkityksiä ja sosiaalista todellisuutta teksteissä tuotetaan (Eskola & Suoranta 2006, 194–195). Tekstintutkimuksen tavoite on purkaa ja tehdä näkyväksi teksteihin sisältyviä implisiittisiä merkityksenantoja, ja siksi se menetelmänä kiinnittää huomiota siihen, miten teksti on rakennettu ja miten siinä tuotetaan vaikutuksia (Perälä 2015). Toisin kuin kvantitatiivinen tekstianalyysi, joka perustuu tutkijan asettamien kategorioiden laskemiselle, laadullinen tekstintutkimus pyrkii ymmärtämään kulttuurin jäsenten käyttämiä kategorioita (Metsämuuronen 2006, 88).

Haluan tarkastella vanhemmuuden työnjakoa ja sukupuolittuneen vanhemmuuden tuottamista juuri tekstintutkimuksen avulla siksi, että tekstejä on yhteiskunnassa kaikkialla (myös Bergström & Boréus 2005, 13; Heikkinen 2005, 11) ja niillä on keskeinen rooli kulttuurissamme. Tämä johtaa myös siihen, että tekstit muodostuvat helposti itsestäänselvyyksiksi, tai niiden kokonaisuutta voi olla vaikea nähdä kriittisesti (Heikkinen 2005, 11). Tekstianalyysin peruskysymykset – kuka puhuu, mihin hän tähtää, mihin minua kutsutaan samastumaan, millaisia vastakkainasetteluita teksti luo, mitä arvoja ja millä perusteilla tässä välitetään – auttavat jäsentämään ja analysoimaan yhteiskunnassa läsnä olevia kuvia ja tekstejä (Perälä 2015). Siksi tekstianalyysi voi tuottaa uutta kriittistä tietoisuutta ja näkökulmia, joiden avulla voi kyseenalaistaa yhteiskunnallisen ”yhden totuuden” monistakin asioista. Sosiologian tehtävä on, myös tekstintutkimuksen keinoin, kyseenalaistaa harmonia ja esittää ilmiselvät asiat pulmallisina (mt., 12).

Tässä tutkielmassa pyrin tuomaan uusia näkökulmia vanhemmuuden sosiaaliseen rakentumiseen. Vaikka yleistäen voi väittää, että sukupuolten tasa-arvoa pidetään suomalaisessa työ- ja muussa yhteiskunnallisessa elämässä tavoiteltavana ja monin osin jopa saavutettuna arvona, tulen analyysissani osoittamaan, että vanhemmuus näyttää olevan yhä varsin sukupuolittunut ilmiö ja biologisoiva vanhemmuuden käsitys voimakas. Analyysissani tulen osoittamaan, että vanhempien välillä näyttää opaskirjatekstien perusteella vallitsevan merkittävä epätasa-arvo, mikä puolestaan on yhteiskunnallisesti kiinnostavaa ja ristiriidassa sen sukupuolten tasa-arvon kanssa, jota muualla yhteiskunnassa pidetään itsestään selvänä.

Tekstintutkimuksen keinoin saatavat tulokset, laadullisen luonteensa vuoksi, eivät ole tilastollisesti yleistettävissä, mutta voivat sanoa jotain yleistä tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin tarkoitus ei ole kuvata yksittäistä ilmiötä tai tapausta, vaan ilmiöön liitettyjä merkityksiä ja sisäistä logiikkaa. (Maunu 2012, 60.) Kun tutkitaan tämäntyyppisiä kulttuurisia jäsennyksiä, Alasuutarin (1999, 121) mukaan kyse ei ole tekstien jakamisesta eri luokkiin vaan sen tarkastelemisesta, miten tekstit itse asioita jäsentävät. Pyrin siis pääsemään käsiksi tekstien omiin merkitysrakenteisiin. Tekstianalyttisesti tämän tutkielman tarkoitus ei siis ole tutkia, mitä vaikutuksia vanhemmuusoppaiden vanhemmuuspuheella on vanhempien hoivaratkaisuihin tai minkälainen on todellisuudessa, tekstien takana, ilmenevä ”vanhemmuus”, vaan se, minkälaista isän ja äidin vanhemmuutta lehtiset ja oppaat tuottavat yhteiskunnassamme.

4.3 Analyysin kulku

Muodostin aineistoni etsimällä käsiini Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistut vanhemmuusoppaat. Opaskirjoja hain kirjaston hakuohjelmalla, ja viranomaisjulkaisuja etsin sekä internetistä (THL) että ottamalla yhteyttä opaslehtisiä toimittaviin tahoihin (MLL). Aloitin aineistoon tutustumisen lukemalla kursorisesti vanhemmuusoppaita ja opaslehtisiä. Valitsin aineistooni mukaan tutkimuskysymykseni kannalta relevantit teokset.

Aineistoon tutustuessani kirjasin muistiin isän ja äidin toimintaa kuvaavia katkelmia eli tein profilointia. (Profiloinnilla tarkoitan sen listaamista, ketkä toimijat tekstissä esiintyvät ja miten heidän toimintaansa kuvataan, Eskola & Suoranta 2008, 170.) Aloin ryhmitellä sitaatteja teemoittain sen mukaan, mitä toimintaa ja tunteita niissä kuvattiin äidin tai isän vanhemmuuteen liittyvän. Lähestymistapani on siis aineistolähtöinen (Moilanen & Räihä 2010, 55).

Täydensin aineistoa yhtäaikaaisesti alustavan teemoittelun ja luokittelun kanssa. Pyrin löytämään aineistosta toisaalta yhdistäviä, toistuvia teemoja ja aiheita. Pyrkimystäni olla uskollinen aineistolle ja siinä ilmeneville näkökulmille haastoi eniten ne aineiston kohdat, jotka puhuivat neutraalisti vanhemmuudesta ja vanhemman toiminnasta tai tunteista. Tutkimuksellisesti selkeimmän tarttumapinnan nimittäin tarjosivat sellaiset

voimakkaat sukupuolittuneet näkemykset vanhemmuudesta, joissa jokin ominaisuus, toiminta tai kokemus kuvattiin nimenomaan äidin tai isän vanhemmuuteen kuuluvaksi. Pyrin kuitenkin analyysissani osoittamaan, että myös sukupuolen kannalta neutraalia puhetta vanhemmuudesta ilmenee aineistossa.

Aineistoa teemoiteltuani aloin hahmottaa ja nimetä niitä puhetapoja, joilla vanhemmuutta teksteissä lähestytään. Luokittelin analyysissa tekemäni havainnot näiden puhetapojen mukaan. Luokitteluja tein useampaan kertaan, sillä puhetavat ovat osin päällekkäisiä, risteäviä ja keskenään lähekkäisiä. Jaoin aineistossa havaitsemani puhetavat lopulta kahteen päälinjaan sen mukaan, nähdäänkö isän ja äidin vanhemmuus olemuksellisesti erilaisena vai vanhempien yhteisenä asiana. Näistä ensimmäisen puhetavan sisällä erotan näkökulmat, jotka korostavat vanhemmuuden biologista perustaa, äidin ensisijaisuutta vanhempina, isän ja äidin tarkoituksenmukaista erilaisuutta, äidin vaaraa uupua vanhemmuudessaan ja vanhempien mahdollisuutta tehdä yksilöllisiä elämänvalintoja. Toinen puhetapakokonaisuus puolestaan pitää sisällään näkökulmat, joista ensimmäinen korostaa vanhempien parisuhdetta ja toinen molempien vanhempien tasavertaisuutta vanhempina. Analyysilukuni jakautuvat näiden kahden puhetapakokonaisuuden mukaan.

Tällä tavoin tyypiteltynä nimeämäni puhetavat on ymmärrettävä tyypeiksi, jotka eivät sinällään esiinny puhdaspiirteisinä tai ristiriidattomina teksteissä. Puhetavat ovat osin päällekkäisiä ja ovat nähtävissä teksteissä samanaikaisesti tai saman kirjoittajan teksteissä vuorotellen. Puhetavat eivät myöskään (tietenkään) muodosta yhtä kuvaa vanhemmuudesta, vaan ovat monia samanaikaisia isää ja äitiä kuvaavia ääniä. Nimeämäni puhetapa kuitenkin kuvastaa sitä päänäkökulmaa, josta käsin kukin teksti puhuu vanhemmuudesta. Katson siis, että vanhemmuusoppaiden teksteissä vanhemmuutta ymmärretään, selitetään, tulkitaan ja tuotetaan edellä mainituista puhetavoista käsin.

Isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta korostavissa puhetavoissa kietoutuu toisaalta vanhemmaksi tulemisen biologinen prosessi, toisaalta oletus miehen ja naisen erilaisista sukupuolenmukaisista taipumuksista ja vahvuuksista. Tässä puhetavassa lapsen synnyttävä vanhempi oletetaan toista vanhempaa kyvykkäämmäksi monissa vanhemmuuden taidoissa, erityisesti hoivaamiseen ja emotionaalisen suhteen

rakentamiseen liittyvissä. Toisaalta isälle ei-synnyttävänä vanhempana oletetaan vaikeus sisäistää vanhemmuuden roolinsa mutta myös mahdollisuus tehdä vanhemmuudessaan sellaisia yksilöllisiä valintoja, joita äidillä ei ole mahdollisuus tehdä. Isän ja äidin olemuksellisessa erilaisuudessa nähdään myös paljon hyvää ja arvokasta, toisiaan täydentävää.

Puhetavat, jotka näkevät isän ja äidin yhdessä vanhempina, tarkastelevat puolestaan vanhemmuutta parisuhteessa ja kahden tasavertaisen aikuisen välillä. Tämä näkökulma olettaa, että halutessaan isä ja äiti ovat yhtä lailla kykeneviä vanhempia, joskin teksteihin sisältyy paikoin voimakas oletus siitä, ettei isällä ole taipumusta haluta sitoutua vanhemmuuteensa siinä määrin kuin äidillä.

Vaikka voisi ajatella, että vanhempien erilaisuutta ja tasa-arvoa korostavat puhetavat olisivat keskenään konfliktissa, niiden ero ei ole välttämättä radikaali. Keskeisin puhetapoja yhteen sovittleva teema on olettaa, että vaikka vanhemmat ovat olemuksellisesti ja biologisesti erilaisia toimijoita, heidän tulee olla tasa-arvoisia ja reiluja vanhemmuuden työnjaossa. Puhetavat siis mahtuvat suhteellisen helposti samaan ymmärrystodellisuuteen, koska perustuvat nais- ja mieserilaisuuteen. Suurin aattellinen konflikti puhetapojen välillä piilee siinä, oletetaanko isä lähtökohtaisesti yhtä kyvykkääksi ja halukkaaksi vanhemmaksi kuin äiti vai ei.

Aineiston teokset jakautuvat hieman sen suhteen, mikä niissä on yleisin tai hallitsevin puhetapa. Niin sanotut viranomaisjulkaisut eli parisuhde- ja lapsen ikävaihe-vihkoset (MLL) sekä Meille tulee vauva –opas (THL) tavoittelevat pääosin varsin tasa-arvoista puhetapaa. Niissäkin ilmenee kuitenkin joitain kohtia, joissa isän ja äidin intressit oletetaan toisistaan poikkeaviksi. Sen sijaan kirjoina julkaistut vanhemmuusoppaat ovat puhetavoissaan moniäänisempiä. Langen Äitipeli (2016) puhuu varsin korostetusti isän ja äidin erilaisuutta painottavasta näkökulmasta. Samoin Sinkkonen kirjassaan Isäksi ensi kertaa (2015) olettaa isän ja äidin olevan biologisesti niin erilaisia vanhempia, että myös heidän vanhemmuusroolinsa ovat oleellisesti erilaiset. Lange ja Sinkkonen pitävät isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta myös suurelta osin hyvänä ja tarkoituksenmukaisena asiana – Lange korostaa feminiinisyyden toteuttamisen merkitystä äidille itselleen ja feminiinisyyden ja maskuliinisuuden tasapainon merkitystä vanhempien parisuhteelle, Sinkkonen puolestaan vanhempien sukupuolen

mukaisen erilaisuuden merkitystä lapselle. Hirvonen teoksessaan *Isä syntymässä* (2011) kirjoittaa toisaalta isän ja äidin olemuksellisesta erilaisuudesta, toisaalta isän yksilöllisiä valintoja korostavasta näkökulmasta käsin. Myös Hirvonen olettaa, että vanhemmilla on biologiseen sukupuoleensa perustuvia taipumuksia ja ominaisuuksia vanhempana. Juusola kaipaa Äidin voimakirjassaan (2009) tasa-arvoista vanhemmuutta, mutta olettaa samalla isälle hyvin toisenlaiset intressit ja valmiudet vanhemmuudessaan kuin äidille. Törrönen puhuttelee teoksessaan *Vauvan kanssa vanhemmiksi* (2015) isää ja äitiä hyvin tasavertaisina vanhempina, mutta korostaa samalla äidin erityisyyttä vanhempana monin tavoin. Hakala ja Isän kasvatusoppi (2009) tuo esiin äidin ja isän erilaisuutta vanhempina ja korostaa isän tarpeellisuutta lapselle ja perheen toisena kasvattajana.

5 ISÄN JA ÄIDIN OLEMUKSELLINEN ERILAISUUS

Tässä luvussa analysoin niitä puhetapoja, jotka korostavat vanhemmuutta käsitellessään isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta. Aloitan luvun analysoimalla tekstejä, joissa isän ja äidin vanhemmuuden erilaisuutta perustellaan biologisilla seikoilla. Tässä näkemyksessä keskeinen ero isän ja äidin vanhemmuuden välillä on äidin kyky synnyttää lapsi. Tarkastelen myös sitä, miten tälle biologiselle tapahtumalle annetaan sosiaalisia merkityksiä ja seurauksia. Seuraavassa alaluvussa analysoin tekstejä, joiden mukaan äiti on lapselle ja perheessään tiedoiltaan, taidoiltaan ja emotionaalisesti jollain tavoin ensisijainen vanhempi verrattuna isään. Kolmannessa alaluvussa tuon esiin näkökulman, jonka mukaan isän ja äidin sukupuolenmukainen erilaisuus on tarpeellista ja hyvä asia. Tämän näkemyksen mukaan maskuliininen mies ja feminiininen nainen täydentävät toisiaan, mistä on iloa ja hyötyä myös vanhemmuudessa, tai mikä on jopa välttämätöntä onnistuneelle vanhemmuudelle. Neljännessä alaluvussa osoitetaan riski uupumukseen äidin ominaisuutena ja viidennessä erilaiset elämäntapavalinnat isälle kuuluvana mahdollisuutena. Nämä luvut osoittavat teksteissä ilmenevän oletuksen, jonka mukaan äiti on sitoutunut ensisijaisesti äitiyteensä, mikä voi olla kuormittavaa, kun taas isällä on mahdollisuus toteuttaa itseään paitsi vanhempana myös vaikkapa työelämässä.

5.1 Vanhempien olemuksellinen erilaisuus perustuu biologiaan

Vanhemmuuden biologista alkuperää korostava puhetapa lähtee siitä, että vanhemmuus alkaa raskaudesta ja synnytyksestä. Lapsi syntyy maailmaan naisesta, nainen kantaa ja kasvattaa lasta sisällään. Oppaiden mukaan tämä lapsen kasvualustana toimiminen ja siihen liittyvät hormonaaliset ja fyysiset muutokset valmistavat ja kasvattavat naista myös henkisesti äidiksi ja vanhemmuuteen. Äitiyden identiteetin ja roolin muodostaminen perustuu äitiyden fyysiseen kokemukseen.

Raskauden eteneminen valmistaa naista tulevaan äitiyteen: niin hormonit kuin kasvava vatsakin auttavat osaltaan valmistautumaan suureen elämänmuutokseen. (Meille tulee vauva, 20).

Odottava äiti kasvaa yhdeksässä kuukaudessa äitiyteen, kun hän tuntee lapsensa kasvavan sisällään (Lähekkäin, 8).

Näissä esimerkeissä vanhemmuutta jäsennetään, tulkitaan ja selitetään sen biologian kautta. Sille, mitä äiti merkitsee sosiaalisesti ja kulttuurisesti, ajatellaan tässä puhetavassa löytyvän juuret siinä, mitä äiti on biologisesti. Äidiksi tuleminen henkinen ja sosiaalinen prosessi näyttäytyy teksteissä usein jonkinlaisena raskaudesta aiheutuvana ja varsin ongelmattomana automaationa.

Kun nainen on ensimmäistä kertaa raskaana, hän on väistämättä uuden ja tuntemattoman tapahtuman edessä. Oppaat kuitenkin kertovat, että naisessa on sisäänrakennettuna kaikki raskauteen ja synnyttämiseen tarvittava tieto ja osaaminen. Tekstit puhuvat esimerkiksi *vaistosta*, jota seuraamalla nainen tietää, miten toimia. Tämä näyttäytyy aineistossa nimenomaan äidin ominaisuutena.

Kun vaistot vievät synnyttäjää, ne ovat yleensä oikeassa (Isä syntymässä, 154).

Kyky olla raskaana eli kantaa lasta sisällään luo tekstien mukaan äidille erityisen mahdollisuuden henkiseen yhteyteen lapsen kanssa. Äidin erityisyys vanhempana verrattuna isään luonnollistetaan äidin fyysis-biologisilla ominaisuuksilla. Äidin kyky

ymmärtää lastaan näyttää aineiston teksteissä olevan raskauskokemuksesta periytyvä taito.

Raskauden aikana äiti rakentaa suhdetta vauvaan, oli hän siitä tietoinen tai ei (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 114).

Vauvan maailman ymmärtämisessä äideillä ja naisilla on etulyöntiasema. Äidit ja sikiövauvat ovat kuukausikaupalla biologinen tiimi vailla vertaa - - äidin syvä intuitiivinen taju vauvan mielestä säilyy pitkän aikaa. (Isäksi ensi kertaa, 177.)

Biologinen puhetapa korostaa äidin erityisyyttä vanhempana. Vanhemmuusoppaissa äidin erityisyyttä korostetaan kuvaamalla raskautta ja synnytystä erityiskokemuksina. Tekstien mukaan raskaana oleminen ja synnyttaminen ovat ensinnäkin äidille avainkokemuksia vanhemmuuteen, kuten edellä todettu. Toiseksi ne ovat kokemuksia, joita isät eivät koskaan voi täysin ymmärtää, koska eivät voi fyysisesti kokea niitä. Kuvaamalla synnyttämiskokemuksen erityisyyttä loitonnetaan isät vanhemmuuden sisäpiiristä. Opaskirjat kuvaavat toiset äidit äidille tärkeinä vertaiskokijoina, kokemuksen jakajina, vaikka jokaisen kokemus onkin omanlaisensa. Isän ulkopuolisuus vanhemmuudesta luodaan asettamalla äidin toiminta ja kokemus ensisijaiseksi.

Raskauden, synnytyksen ja vauvavaiheiden kokemuksissa on paljon sellaista, jota vanhempien on mahdoton jakaa keskenään ja ymmärtää. - - Empaattisinkaan mies ei voita tajuta, miltä tuntuu odottaa lasta ja synnyttää. - - Me naiset jaoimme [lapsivuodeosastolla] keskenämme jotain ainutlaatuista. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 42–44.)

Vanhemmuusoppaat myös mystifioivat synnytystä kokemuksena ja luovat siten eroa isän ja äidin vanhemmuudelle. Raskaus ja synnytys ovat myös äidille erityiskokemuksia ainutlaatuisuutensa vuoksi ja aiheuttavat äidille tarpeen eristäytyä (sekä muusta maailmasta että puolisostaan) ja käpertyä sisäänpäin. Tähän voi liittyä yksinäisyyden kokemus tai vain tarve omassa kuplassa elämiseen. Synnyttänyt äiti on erityistilassa, ”kuin toisella planeetalla käynyt” (Törrönen 2015, 134). Äidiksi tulemisen kokemusta mystifioidaan etäännyttämällä ja erottamalla sitä muista arkikokemuksista ja toisaalta isäksi tulemisen kokemuksesta. Äidiksi kasvaminen on samalla luonnollinen tapahtuma ja mysteeri.

Synnyttänyt äiti on erikoisessa tilassa. Äiti on silloin läsnä mutta erikoisella tavalla myös poissa, ei ihan tässä meidän muiden kanssa. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 134.)

Nainen saattaa [raskausaikana] kääntyä sisäänpäin (Lähekkäin, 4).

Toisaalta äidiksi tulemisen biologia luo myös haasteensa äidin vanhemmuuteen. Raskaus- ja imetyshormonit sekä näiden kokemuksien fyysisyys vaikuttavat äidin mielialoihin. Äiti tarvitsee isän tukea ja rohkaisua. Äidin kokemuksina nousevat esiin herkkyyys, väsymys ja ahdistus. Raskaana oleva tai synnyttänyt äiti tarvitsee tuekseen maskuliinisen ja vahvan miehen – miehen, joka ei jaa äitiyden kokemukseen kuuluvaa kipua, ahdistusta tai hormonien aiheuttamaa tunnemyrskyä. Isän tulee oppaiden mukaan olla rationaalinen äidin ollessa emotionaalinen.

Äiti tarvitsee nyt [loppuraskaudesta] kaiken kiltteyden ja tuen, mitä isästä irti lähtee. (Isä syntymässä, 20).

Samalla, kun vanhemmuusoppaiden biologinen puhetapa pyrkii ymmärtämään äidin vanhemmuutta sen biologian ja fyysisyyden kautta, isän toimintaa ei teksteissä selitetä näin suoraan biologian kautta (isän toiminnan tai motiivien juuria ei ylipäättään juuri selitetä siten kuin äidin, isälle lähinnä oletetaan halu ja taipumus tietynlaiseen toimintaan). Isän hormonaalisesta valmistautumisesta isyyteen raskausaikana mainitaan kuitenkin parissa teoksessa (Sinkkonen 2015, 84–85; Hirvonen 2001, 12). Näiden mukaan isä saattaa saada samankaltaisia fyysisiä tai henkisiä oireita (pahoinvointia, ahdistusta ja niin edelleen) raskausaikana kuin äiti. Näitä niin kutsuttuja couvade-oireita on tutkittu, mutta niiden syitä ja mekanismeja tunnetaan huonosti, eikä niillä tämän tutkimuksen aineistossakaan pyritä selittämään isän vanhemmuutta tai toimintaa.

5.2 Äiti on ensisijainen vanhempi

Äidin ja isän olemuksellisia eroja korostava puhetapa olettaa vanhemmilla olevan sukupuolenmukaisia erityispiirteitä vanhemmuudessaan. Isä ja äiti miehenä ja naisena oletetaan kiinnostuneiksi ja taitaviksi osin eri asioissa. Tässä alaluvussa käsittelen näkökulmaa, jonka mukaan äiti naisena on isää taitavampi vanhemmuustaidoissa ja vanhemmuuden ensisijainen kokija.

Äiti omaksuu vanhemmuuden identiteetin ja tunnetaidot mutkattomammin kuin isä. Äidin ja isän erilaisuutta korostava puhetapa olettaa äidin kasvavan vanhemmuuteen ”luonnollisesti” eli helposti raskauden kautta. Äidin identiteetin omaksumista auttaa se suuri fyysinen, hormonaalinen ja elimellinen muutos, jonka raskaus ja synnytys aiheuttaa. Koska isällä ei ole mahdollisuutta tällaiseen vanhemmuuden fyysiseen kokemukseen, hän tarvitsee oppaiden mukaan äidin apua ja tukea omaksuakseen vanhemmuuden osaksi identiteettiään. Raskaana olemisen pitäminen ensisijaisena vanhemmuuden ymmärtämisen kannalta tekee äidin vanhemmuudesta ensisijaisen suhteessa isän vanhemmuuteen. Isä voi tekstien mukaan päästä osalliseksi vanhemmuuden kokemuksesta ja vauvan odotuksesta äidin kautta: tunnustelemalla vauvan liikkeitä äidin vatsassa ja eläytymällä äidin tunteisiin.

Äidin on syytä ottaa isä mukaan odotukseen: kertoa tunteistaan ja antaa isän koetella vauvan liikkeitä. - - Koska mies ei ole itse raskaana, hänen on kasvettava isyyteen muun muassa pyrkimällä eläytymään raskaana olevan puolisonsa kokemuksiin ja tunteisiin. (Meille tulee vauva, 20.)

Se, että isä on vanhemmuuden kokija äidin kautta, jatkuu tekstien mukaan raskauden jälkeenkin. Isän tehtävä vanhemmuudessa on olla mahdollistamassa äidin äitiyttä luomalla puitteita ja antamalla tukea. Isän identiteettiä vanhempana rakennetaan siis suhteessa äidin vanhemmuuteen.

Isän tehtävä on luoda imetykselle mukavat olosuhteet ja olla apuna kaikessa muussa niinä aikoina, kun imetys sitoo äidin kiikkustuoliin tai sohvannurkkaan (Isä syntymässä, 187).

Isällä on merkittävä rooli äidin imetyksen tukemisessa. Mitä enemmän isä tietää imetyksestä, sitä myönteisemmin hän siihen suhtautuu. Puolison asenne imetystä kohtaan on tärkeä vaikuttaja äitien päätöksessä aloittaa ja jatkaa rintaruokintaa. (Meille tulee vauva, 60.)

Aineiston mukaan ei tosin ole ihme, jos isän on vaikea omaksua uutta rooliaan ja identiteettiään vanhempana. Koko lapsen saamiseen ja hoivaan rakennettu yhteiskunnallinen järjestelmä näyttää olevan rakennettu äitiä ja vauvaa varten. Seuraava esimerkki antaa ymmärtää, että isät tarvitsisivat isä-erityistä valmennusta ja tukea paitsi äidiltä myös yhteiskunnalta saadakseen kasvun eväitä vanhemmuuteensa:

Toimiva ja kattava äitiyshuoltomme huoltaa nimenomaan äitiyttä. Isyydelle ei juuri resursseja liikene. Onko siis ihme, jos isät eivät aina osaa sitoutua vanhemmuuteensa. (Isä syntymässä, 6)

Äitiyden rooli ja identiteetti oletetaan naisen elämässä keskeiselle paikalle. Äidiksi tultuaan vanhemmuus näyttää määrittävän naisen kokemusmaailmaa ja monin paikoin opaskirjat olettavat, että nainen äitinä hahmottaa maailmaansa ensisijaisesti lapsistaan ja kodista käsin. Aineistossa ilmenee kuitenkin ajatus, että äitiys tai sen ensisijaisena pitäminen omassa roolikartastossaan ei ole naiselle ristiriidatonta tai palkitsevaa. Nainen voi joutua kamppailemaan äitiyden identiteetin kanssa.

Laskin päiviä, että pääsisin [äitiyslomalta] takaisin töihin, jotta voisin taas tehdä jotain, jonka tietäisin osaavani, jotain joka antaisi minulle arvoa ja josta voisin saada kiitosta (Äitipeli, 12).

Joskus naisesta saattaa tuntua, että äitiyttä on vaikea yhdistää muuhun identiteettiin. - - Jos ihminen on tottunut voimaan hyvin vahvan työidentiteetin varassa, kotiäitiys voi olla kova kolaus. (Äidin voimakirja, 129.)

Vanhemmuuden ensisijaisena kokijana äiti on myös erityisellä tavalla läheinen lapsen kanssa. Äiti on tekstien mukaan emotionaalisesti lasta lähempänä kuin isä, jonka tehtävä on pysyä äidin rohkaisijana ja tukijana. Isä voi tukea äidin hoivatyötä parhaiten suojelemalla perhettä ulkoisilta uhkilta ja tukemalla ja rohkaisemalla äitiä. Äidin ja lapsen yksikkö näyttäytyy tiiviinä, niin tiiviinä, ettei isä voi eikä hänen toisaalta tulekaan pyrkiä siihen, vaan pysytellä ulkopuolella ja suojella tätä ykseyttä.

Puolison tehtävä on luonnollisesti antaa rakkautta ja tukea äidille, jos äiti siihen antaa luvan. Näen äidin pitävän lasta sylissään, rinnallaan - - Puolison tehtävä on suojella tätä symbioosissa olevaa paria, levittää kätensä heidän ympärilleen ja antaa lisää rakkauden energiaa. Kun äiti antaa puolison rakastaa heitä, molemmat osapuolet toteuttavat sopusoinnussa ja tasapainossa tehtävänsä perheessä. (Äitipeli, 167.)

Vanhemmuuden edellyttämät taidot ovat äidille luontaisia. Vanhemmuusoppaissa oletetaan varsin yleisesti, että lasten- ja kodinhoito ovat äidille luontaisia tehtäviä. Äidillä naisena oletetaan olevan jonkinlainen taipumus huolehtia kodista ja perheistä. Mies- ja nais erityisyyttä rakennetaan kertomalla, että lapsiperheen arjen pyörittäminen on äidin ominaisuus.

Kun äiti herää lauantaiaamuna, hän miettii, mitä tänään tehdään, pitääkö mopata lattia ja kaipaako lastenhuone raivausta. - - Kun mies herää lauantaiaamuna, uskallan väittää, että hän tuskin miettii aamiaispöydässä ainakaan siivoamista. (Äidin voimakirja, 197.)

Samoin monet tekstit aineistossa olettavat, että kodin piiriin liittyvät tehtävät, hoiva ja huolenpito, eivät ole isälle lähtökohtaisesti luonteivia tai ominaisia, isän (maskuliiniseen) luonteeseen sopivia. Isä ehkä haluaisikin olla läsnä ja osallistua, mutta se on hänelle tekstien mukaan vaikeaa. Isän elämäntyylissä on ehkä jotain, minkä sovittelu lapsiperhe-elämään tuottaa haasteita. Voi myös olla, että isän ymmärrys, taidot tai kyky toimia eivät jollain tavalla päde perhe-elämän tilanteisiin.

Vaikka mies haluaisikin olla hoivaava ja osallistuva isä, sen toteuttaminen ei aina ole helppoa. Voi tuntua vaikealta muuttaa elämäntyyliään ja elää vauvan ehdoilla. (Meille tulee vauva, 29.)

[Tutkimuksen mukaan] isät valmistautuvat hyvin vauvan syntymään. Silti lapsiperheen arki tulee heille yllätyksenä. Miehet useimmiten haluavat olla hyviä isiä ja yrittävät tehdä parhaansa, mutta stressaantuvat, jos mikään ei suju. (Äidin voimakirja, 37.)

Aineistossa näyttää myös siltä, että lasten- ja kodinhoito käytännössä lepää enemmän äidin kuin isän varassa. Riippumatta siitä, pidetäänkö tekstissä hoiva-, kasvatus- ja kodinhoidon tehtäviä ensisijaisesti äidin vastuulla tavoiteltavana vai poispöyryttävänä asiana, näin oletetaan olevan. Se, että äiti osaa pyörittää lapsiperhearkea ja että hän sen pääosin myös tekee, esitetään vanhemmuusoppaissa usein yleisenä tapana, näin se nyt vain on –oletuksella ilman suurempia perusteluja.

Äiti tietää, miten arki saadaan rullaamaan (Äidin voimakirja, 16).

Vaikka isät osallistuvat aina enemmän ja enemmän lastensa hoitoon, Suomessa äidit kuitenkin jäävät aikalailla yksin hoitamaan lapsiaan. Siitä löytyy niin huonot kuin hyvätkin puolensa. Kun on yksin, on vapaa keksimään omia sääntöjä. Voi tehdä, kuten tuntuu hyvältä ja oikealta. (Äitipeli, 16.)

Äidin ensisijaisuutta vanhempana korostaa tekstien oletus siitä, että äiti on vanhemmista se, jolla on käsitys vaikkapa siivouksen riittävästä tasosta. Koska tämä on äidin ominaisuus, äidin vastuu yltää myös isän tekemiin kotitöihin, joita äiti käy tarkistelemassa ja korjailemassa. Äidin ensisijaisuus ja ylivertaisuus vanhempana isään verrattuna jättää isän helposti lapsen asemaan perheessä, tekstit osoittavat.

Äiti huolehtii kaikesta –malli: Naisen saattaa olla vaikea antaa miehen hoitaa kotitöitä, siksi hän kulkee miehen kannoilla tarkistelemassa, huomauttelemassa ja arvostelemassa. (Äidin voimakirja, 19.)

Äidit pitävät miehiään usein ”ylimääräisenä lapsena”. (Äitipeli, 186.)

Äiti siis osaa vanhemmuuden edellyttämät taidot isää paremmin. Siksi hän voi ja hänen tulee myös opastaa isää näihin toimiin. Tekstit rakentavat äidin ja isän välille oppipoika–kisälli- asetelmaa olettamalla, että äiti osaa ja siksi myös voi neuvoa isää.

Äidin on hyvä antaa isän osallistua vauvan hoitoon ja antaa siitä tunnustusta (Lähekkäin, 8).

Siitä huolimatta, että äiti osaa tekstien mukaan vanhemman tehtävät isää paremmin, hän ei saa kuitenkaan liikaa ohjailla isän tapaa olla isä. Jokainen on vanhempi omalla tavallaan. Äidin tulee olla jossain määrin taustalla, liikaa neuvomatta, kuitenkin tarvittaessa antamassa palautetta isän pyrkimyksistä ja ohjata pohtimaan rooliaan ja toimintaansa. Samalla äitiä kehoitetaan antamaan tilaa isän omanlaiselle tavalle toimia vanhempana. Isän tavalla toimia näyttää olevan tilaa siinä ajassa ja paikassa, jonka äiti hänelle antaa.

Isän ja vauvan välinen kiintymyssuhde syntynee enemmän tai vähemmän äidistä riippumatta. Sille on kuitenkin merkityksellistä sekin, miten äiti hahmottaa isän roolin ja tehtävän. (Isäksi ensi kertaa, 50.)

Varo pomottamista, paikkailua ja päsmäröintiä. Nainen ei voi opettaa miehelle, miten ollaan hyvä puoliso ja isä. Eikä naisen tarvitse olla isäpoliisina kyttäämässä, miten mies hoitaa isyytensä. Haasta mies pohtimaan omaa isyyttään ja miehisyyttään. Ja yritä tehdä se syyllistämättä. (Äitipeli, 238.)

Äidin ylivertaisuus kotityöt osaavana vanhempana ei teksteissä palkitse isää. Saattaa käydä myös niin, että isän toimiessa aktiivisesti vanhempana, hän toimii kuitenkin äidin standardien mukaan väärin: valitsee vaikkapa vääränväriset vaatteet lapselle. Äidin ensisijaisuutta kotitöiden tai lastenhoivan osaajana ei teksteissä problematisoida tai perustella, vaan nämä taidot ja näkemykset näyttävät kuuluvan olemuksellisina äitiyteen.

Miksi miehet valitsevat lapsille aina ihan kamalia asuyhdistelmiä? Miksi keittiö on kuin pommin jäljiltä, kun miehellä on kokkausvuoro? (Äidin voimakirja, 32.)

Isän ja äidin erilaisuutta korostava puhetapa olettaa, että äiti on yhdessä neuvolajärjestelmän kanssa lapsen asiantuntija. Isän on oppaiden mukaan hyvä osallistua neuvolakäynteihin, mutta hänen on hyvä varautua ”pitämään puolensa” ilmeisesti lapsiasiantuntijoita eli neuvolan terveydenhoitajaa ja lapsen äitiä vastaan. Toisaalta isä voi tarjoilla erityistä ”miesnäkökulmaa” lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Äidin ja isän vanhemmuus ymmärretään siis erilaisiksi, ja äiti oletetaan neuvolan liittolaiseksi tai saman ymmärryksen jakavaksi. Samalla isällä oletetaan olevan ”erityistarpeita” vanhempana. Isän oletetaan seuraavassa esimerkissä olevan vanhemmista se, joka täytyy erityisesti huomioida neuvolassa.

Kannattaisi varmaankin nähdä kutsu [neuvolaan] ennemminkin mahdollisuutena kuin velvoitteena. Käynnin aikana voi varmasti pitää puoliaan, jos haastattelu tuntuu liian tungettelevalta tai paapovalta. (Isä syntymässä, 39.)

Kaikki isät ovat tervetulleita neuvolakäynneille ja perhevalmennukseen. Isät tuovat keskusteluun mukaan lapsen odotukseen liittyviä kysymyksiä miehen näkökulmasta. - - Neuvolat pyrkivät ottamaan huomioon miesten erityispiirteitä ja tarpeita vanhempana. (Meille tulee vauva, 29–30.)

Aineistossa isän ja äidin erilaisuutta korostava puhetapa kietoutuu osin biologisen puhetavan kanssa. Esimerkiksi äidin kykyä suorittaa samanaikaisesti monia erillisiä tehtäviä selitetään aineistossa naisen biologialla. Näin myös kirjoitetaan lapsiperheen arjen toimista vastaaminen naiselle helposti omaksuttavaksi ja ominaiseksi.

Naisilla on [professori Juhani Juntusen mukaan] huomattavasti kehittyneempi aivokurkiainen kuin miehillä. - - Tehokkaan aivokurkiaisien ansiosta naiset pallottelevat monta asiaa yhtä aikaa, sulauttavat tunteen ja järjen ja hallitsevat suuria kokonaisuuksia, useimmiten paremmin kuin miehet. (Äidin voimakirja, 197.)

Näin äidille kirjoitetaan perheeseen paikka enemmän-vanhempana ja enemmän-aikuisena kuin isälle. Tämä herättää kysymyksen, mihin isää perheessä tarvitaan. Onko isällä muuta paikkaa ja roolia kuin äidin apulaisena toimiminen?

5.3 Isän ja äidin sukupuolenmukainen erilaisuus on vanhemmuudessa tarpeen

Analysoimissani vanhemmuusoppaissa ilmenee edellä mainitun äidin ylivertaisuuden korostamisen lisäksi näkemys, jonka mukaan isä ja äiti ovat tarkoituksenmukaisesti erilaisia vanhempia. Miehen ja naisen erilaisuuden oletetaan täydentävän toisinaan, minkä vuoksi se ei uhkaa vanhempien keskinäistä tasa-arvoa. Toisaalta isän ja äidin erilaiset taipumukset voivat olla haaste tai riski vanhemmuudelle, sillä isällä miehenä on tekstien mukaan todennäköisesti haasteita sitoutua vanhemmuuteen, kun taas äidin ominaisuuksiin kuuluu syvä kotiin ja perheeseen sitoutuminen. Vanhempien keskinäinen erilaisuus oletetaan teksteissä nimenomaan sukupuolen mukaiseksi erilaisuudeksi. Lapselle on aineiston mukaan etu ja rikkaus, että hänellä on kaksi erilaista vanhempaa.

Jo isän kanssa kahden oleminen on jotain sellaista, mitä esimerkiksi äiti ei voi lapselle tarjota. Isän suhde lapseen on erityinen. - - Isä on isä, ja hänellä on perheessä tietty tehtävä. Toki äiti voi tarjota lapselle paljon sellaista, mihin isät eivät ikinä pysty. Sitä en ole koskaan kieltänyt. (Isän kasvatusoppi, 80.)

Äidin erityisyyttä ja erinomaisuutta korostavan puheen lisäksi isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta korostava puhetapa olettaa vanhempien sukupuolenmukaisessa erilaisuudessa mahdollisuuden hyvään tasapainoon. Tekstit olettavat, että miehellä on biologiaansa perustuva ominaisuus, maskuliinisuus, ja siitä seuraa tiettyjä luonteenpiirteitä, ominaiseksi koettua toimintaa ja luontevia tehtäviä. Samoin äidille naisena ja feminiininä kuuluvat puolestaan omanlaisensa tunteet, tahtomiset ja vahvuudet. Kun isän ja äidin roolit ovat tasapainossa, he myös itse voivat hyvin toteuttaessaan tehtävänsä vanhempina.

[Voi käydä niin, että] äiti alkaa päättää kaikesta eikä enää luota mieheen. Hän ikään kuin vie mieheltä miehen mission pitää perheestään huolta. Mies ei saa enää suojella ja olla turvaa tuova luolamies. - - Kun naisesta tulee pärjäävä ja komenteleva, miehestä tulee pehmeä ja rauhallinen, joustava ja feminiininen. (Äitipeli, 186.)

Näiden sukupuolenmukaisten ominaispiirteiden vuoksi, tekstit osoittavat, on myös niin, että vastakkaisen sukupuolen tavoin toimiminen eli omasta sukupuolenmukaisesta roolista poikkeaminen uhkaa koko perheen hyvinvointia. Äidin tulee antaa isän olla vahva ja voimakas eikä pyrkiä siihen itse. Muuten hän itse menettää naisellisen

herkkyytensä, eikä toisaalta jätä tilaa isän mahdollisuudelle toimia vanhempana. Maskuliinisuus ja feminiinisyys on saatava perheessä tasapainoon. Äidin vahvuus on syy ja seuraus: toisaalta isät pakenevat vastuutaan perheissä, minkä vuoksi äidin on otettava sekä omansa että isän rooli kasvattajana ja huoltajana. Toisaalta isät pakenevat juuri siksi, että äiti ei jätä heille enää paikkaa ja toimivaltaa perheen arjessa. Oppaat antavat vihjeitä siitä, mitä maskuliiniseen rooliin kuuluu: esimerkiksi perheen elättäminen eli palkkatyössä käyminen, perheen suojeleminen ja laskujen maksaminen.

Miehet ovat joutuneet etsimään paikkaansa perheiden muuttuvissa olosuhteissa, ja he ovat kokeneet olonsa hämmentyneiksi ja neuvottomaksi. Ellei perheen aineellinen hyvinvointi ole enää isän varassa, mitä isyydestä jää jäljelle? Onko isyydellä joitakin ominaispiirteitä tai erikoislaatu, joka auttaa hahmottamaan miehen tehtävää perheessä? (Isäksi ensi kertaa, 64.)

Jos nainen alkaa käyttäytyä kuin mies [suojella, olla turvaa luova, hoitaa miehen työt kuten laskujen maksamisen], mies valitsee taistelee tai pakene – reaktiosta pakenemisen, koska nainen on valinnut taistella. Jotta saisi maskuliinisuutensa takaisin, miehen on mentävä ja tehtävä asioita, joissa maskuliinisuus vahvistuu. Hän tekee vielä enemmän töitä tai viihtyy harrastustensa parissa. (Äitipeli, 186.)

Isällä näyttää tavoiteltavassa tilanteessa olevan keskeinen rooli lapsen suhteessa kodin ulkoisen maailmaan. Hän on suojelija suhteessa ulkoisiin uhkiin, valmentaja ja opastaja suhteessa ulkomailmaan.

Isän tehtävä vauvan ja pikkulapsen elämässä on olla valpas suojelija (Isäksi ensi kertaa, 231).

Äiti on vanhemmista ensisijassa emotionaalinen toimija. Äidin suhde lapseen on erityinen tavalla, jolla isän ja lapsen suhde ei voi olla erityinen: tämä koskee oppaiden mukaan erityisesti äidin ja lapsen emotionaalista yhteyttä. Lapsi on erityisellä tavalla äidin sydämellä. Koska isä on lapsesta emotionaalisesti tai sielullisesti etäänpänä kuin äiti, hän pystyy olemaan rohkaisija ja auktoriteetti lapselle. Isän tulisi suojella perhettä ulkoisilta uhkilta, jotta äiti voisi keskittyä symbioosiin lasten kanssa.

Hän [isä] auttaa pientä uhmaikäistä tytärtään tai poikaansa hallitsemaan aggressioitaan. Pelkkä isän läsnäolo rauhoittaa kiukkunsa kanssa kamppailevaa kaksi- tai kolmivuotiaasta lasta, sillä isällä on lähtökohtaisesti lapseensa nähden tietty auktoriteettiasema. Kyse ei ole mistään historiallisesta jäänteestä vaan siitä, että isä on hiukan ulkopuolinen suhteessa äidin ja vauvan ykseyteen. (Isäksi ensi kertaa, 231.)

Näen äidin pitävän lasta sylissään, rinnallaan - - Puolison tehtävä on suojella tätä symbioosissa olevaa paria, levittää kätensä heidän ympärilleen ja antaa lisää rakkauden energiaa. Kun äiti antaa puolison rakastaa heitä, molemmat osapuolet toteuttavat sopusoinnussa ja tasapainossa tehtävänsä perheessä. (Äitipeli, 167.)

Näin isän ja äidin vanhemmuus siis oppaiden mukaan täydentää toisiaan. Äidin feminiinisyys, joka ilmenee ennen muuta tunneyhteytenä lapsen, ja isän maskuliinisuus, jota edustaa kyky suojella ja rohkaista, ovat molemmat perheessä tarpeen.

5.4 Vanhemmuuteensa sitoutunut äiti on vaarassa uupua

Kuten edellä olen kuvannut, äidin ja isän erilaisuutta vanhempina kuvataan siis toisaalta sen kautta, että äiti oletetaan vanhemmuustaidoissa isää kyvykkäämmäksi, toisaalta sen, että molemmilla vanhemmilla nähdään sukupuolensa mukaiset taipumukset ja vahvuudet. Näistä näyttää tekstien perusteella seuraavan riski, että äiti uupuu.

Vanhemmuusoppaiden mukaan äiti on, kuten edellä mainittu, taitava ja kyvykäs hoitamaan lapset ja kodin. Äiti tietää, osaa, ehtii. Samalla äidin ominaisuuksiin naisena tulisi oppaiden mukaan ymmärtää kuuluvaksi herkkyys, ja tämän vuoksi hän tarvitsee kumppanikseen vahvan miehen. Äiti kuitenkin helposti kieltää itsensä, vaatii itseltään liikaa ja pyrkii olemaan vahva (maskuliininen ominaisuus), mistä seuraa riski väsyä ja uupua.

Lapsiperheen sähellyksen keskellä mieheltä unohtuu helposti, että monitoimivaimo on edelleen herkkä ja haavoittuva nainen, joka ei jaksakaan mitään tahansa (Äidin voimakirja, 34).

Hän [äiti] vaatii paljon itseltä ja toisilta (Äidin voimakirja, 8).

Äidin vanhemmuuteen ja äitiyteen sitoutumiseen liittyy teksteissä usein itsensä kieltäminen. Tekstit kuvaavat, miten äiti huolehtii kaikesta ja kaikista, mutta unohtaa tai sivuuttaa omat tarpeensa. Oppaat muistuttavat, että äidinkin tulee huolehtia omasta jaksamisestaan ja kuunnella itseään. Muiden hoivaaminen ja itsensä uhriuttaminen näyttäytyy kuitenkin teksteissä äitiyteen liittyvänä taipumuksena tai ominaisuutena.

Äidin toimintaa kuvataan sanoilla ”vaatii”, ”raivostuu”, ”kuormittuu”. Äitiyteen voi liittyä marttyyriin piirteitä: äiti vaientaa omat tarpeensa, kunnes on henkisesti ja fyysisessä romahduspisteessä.

Äiti mykistää kehonsa. Keho huutaa tarpeitaan, mutta kukaan ei kuuntele (Äidin voimakirja, 169).

Romahdusvaarassa on erityisesti tunnollinen ja kunnianhimoinen puurtajaäiti (Äidin voimakirja, 7).

Itsestään huolehtimiseksi oppaat korostavat, että äidin on otettava omaa aikaa. Tekstien mukaan on äidin vastuulla pitää huolta jaksamisestaan, ja se merkitsee ennen kaikkea hengähdystauon ottamista. Äidin sitoutuneisuutta äitiyden rooliin ja toisten hoivaamiseen korostaa oletus siitä, että oman ajan ottaminen on äidille vaikeaa.

Naisen pitää uskaltaa pysähtyä, vaikka aivot rekisteröivät kodista kymmeniä epäkohtia ja tekemättömiä töitä (Äidin voimakirja, 239).

Perhestressi sattuu naisten sydämeen. - - Sydänveritulppaan sairastuneet naiset osoittautuivat [tutkimuksessa] usein vastuuntuntoisiksi äideiksi, joilla ei ollut aikaa itselle eikä harrastuksille. (Äidin voimakirja, 23.)

Äidin oma aika merkitsee teksteissä aikaa ilman vastuuta kodista ja lapsista. Äidin roolin ensisijaisuutta naisen identiteetille korostetaan oppaissa kirjoittamalla siitä, miten omaa aikaa viettänyt äiti palaa virkistyneenä takaisin puuhiensa ja perheensä pariin. Oman ajan on siis lopulta tarkoitus palvella äidin jaksamista päätehtävässään äitinä. Äidin ominaisuudeksi kirjoitetaan myös kaipuu perheen pariin. Oppaat osoittavat, että äidin tuleekin kaivata vapaa-aikansa jälkeen taas perheensä luokse, tai ainakaan hänen ei tule ilmaista lapsilleen kaipaavansa välillä pois kotoa. Äidin tarve omaan aikaan siis ymmärretään teksteissä, mutta äidin moraalisena velvollisuutena osoitetaan syvä ja ensisijainen sitoutuminen lapsiin, mille oman ajan ottaminenkin on alisteinen.

Yksin oleminen on hyvää aikaa, jos äiti saa levähtyä ja virkistyttyä ja jo kaipaava vauvaa – ja on mukava tulla kotiin. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 85.)

Toivon, ettei kukaan äiti sano lapsensa kuullen odottavansa pääsevänsä pois kotoa viettämään omaa aikaa, sillä se on aika karu viesti lapselle: äiti on onnellinen vasta kun pääsee kotoa pois, kun ei joudu olemaan minun kanssani. (Äitipeli, 69.)

Toinen ratkaisu ja apu äidin uupumiseen ja kotitöissä jaksamiseen on oppaiden mukaan kotitöiden jakaminen. Vastuuta lapsista ja kodista voi oppaiden mukaan jakaa äidin kanssa esimerkiksi isä. Toisaalta yhtä hyvin apuun voi rientää vaikkapa joku isovanhemmista tai palkattu työntekijä. Isä näyttäytyy siis yhtenä resurssina muiden joukossa, yhtenä vaihtoehtona äidin avuksi tämän hoitaessa kotiaan ja lapsiaan – jotka oletetaan lähtökohtaisesti äidin vastuulle. Näin tekstit luovat jälleen käsitystä äidin ensisijaisuudesta ja isän toissijaisuudesta vanhempana, äidin isää suuremmasta tarpeellisuudesta, halusta ja kyvykkyydestä kotitöiden piirissä.

Jos äiti on jatkuvasti väsynyt, arki on kuormittunut liikaa yhden ihmisen niskaan. Arkivastuu on ehkä tarpeen jakaa uusiksi puolison, isovanhempien ja muiden läheisten kesken. Avuksi voi palkata lastenhoidon ja siivouksen ammattilaisia. (Äidin voimakirja, 21.)

Mitä jos arvostaisimme itseämme naisina ja äiteinä ja vaatisimme arvostusta, palveluja ja apua lisää myös yhteiskunnalta? (Äitipeli, 17).

Pieni vauva vaatii ensimmäisinä viikkoina ympärivuorokautista hoitoa. Jos kotityöt jätetään yksin äidille, hän rasittuu liikaa. (Meille tulee vauva, 25.)

Kun vanhemmuusoppaiden kuvauksissa isän vanhemmuuteen liitetään liikkumavara ja jonkinasteinen vapaaehtoisuus, äidin vanhemmuus näyttäytyy työnä. Äidin vanhemmuus oletetaan olemuksellisesti raskaaksi ja sitovaksi, koko elämän valtaavaksi ja energian syöväksi. Samalla vanhemmuus oletetaan äidin ensisijaiseksi rooliksi ja kokemusmaailmaksi. Äidille vanhemmuus on työtä, mutta myös kutsumus ja taipumus. Isälle vanhemmuus on yksi mahdollinen rooli. Isästä luotu patologia on piittaamaton, pakeneva tai väärin toimiva isä, mutta äidin patologia on äiti, joka ei pääse pois kotoa lataamaan akkujaan jaksaakseen taas päätyössään äitinä. Äidin jaksamisen hoitamisessakin aloitteellisuus ja osaaminen näyttää olevan äidillä itsellään: hänen on oppaiden mukaan opittava piirtämään omat rajansa ja pyytämään tarvittaessa apua.

Äitiyden paineet ovat kovat. Joskus voi tuntua siltä, että vanhemmuus on ilotonta ja raskasta suorittamista. (Äidin voimakirja, 130.)

Opettele pyytämään ihmisiltä apua. - - Opettele sanomaan rauhallisen jämpästä ei. (Äidin voimakirja, 51.)

Äidin vanhemmuuteen näyttää kuuluvan oleellisena osana siis syvästä lapsein ja kotiin sitoutumisesta seuraava riski väsyä ja uupua. Isään tällaista väsymyspuhetta ei liitetä,

kuten ei myöskään esimerkiksi kehotusta jakaa kotitöitä isovanhempien kanssa. Seuraavaksi analysoin tekstejä, jotka kuvaavat isän mahdollisuuksia toteuttaa oman näköistään vanhemmuutta.

5.5 Mahdollisuus tehdä yksilöllisiä elämänvalintoja koskee isää

Isän ja äidin vanhemmuudessa näyttää vanhemmuusoppaiden tekstien perusteella olevan olemuksellisia eroja myös siinä, minkälaisia mahdollisuuksia vanhemmilla on tehdä yksilöllisiä elämän(tapa)valintoja. Yksilöllisiä elämänvalintoja korostava näkökulma käsittelee aiheita, joissa vanhempi voi valita erilaisista vaihtoehdoista sen tavan toimia, joka tuntuu itselle ominaiselta ja luontevalta.

Opasteksteissä äitiys näyttäytyy tilanteena, jossa on usein vain yksi vaihtoehto valittavana. Äidin tulee valita ”oikein”: oppaat osoittavat, mikä on äidiltä toivottavaa toimintaa. Hänen tulee esimerkiksi omassa ravitsemuksessaan ja elintavoissaan valita sellaisia vaihtoehtoja, jotka suojelevat hänen syntymätöntä lastaan. Seuraavassa esimerkissä kerrotaan, miten tuleva äiti yksinkertaisesti *alkaa* miettiä valintojaan lapsensa kautta. Äidille kirjoitetaan yksi moraalisesti oikea tapa toimia, jolloin valinnanmahdollisuutta ei jää.

Raskaus vaatii kuitenkin myös aivan uudenlaista suhtautumista, jopa itsekuria suhteessa moniin valintoihin, nautintoaineisiin ja tottumukseen: syömiseen ja juomiseen, liikuntaan ja lepoon. Tuleva äiti alkaa miettiä monia tekemisiään aivan uudesta näkökulmasta, koska hän kantaa itsensä lisäksi vastuuta myös syntyvän lapsen kehittämisestä ja hyvinvoinnista. (Meille tulee vauva, 21.)

Ainoa varsinainen valinta, joka äidille analysoimissani opasteksteissä kirjoitetaan, on valinta kotiäitiyden ja ansiotyön välillä. Nämä esimerkit osoittavat, että äidillä on tarve ja mahdollisuus äitiyden ulkopuoliseen identiteettiin ja toimintaan, ja että eri äidit voivat tehdä erilaisia valintoja äitiydessään.

Moni odottava äiti on ennen äitiysvapaalle jäämistä sopinut työnantajansa kanssa suunnitelmista palata takaisin työelämään. Joissakin perheissä isä jää kotiin hoitamaan lasta äidin palatessa töihin. (Meille tulee vauva, 88.)

Tämän tutkimuksen aineistossa näyttää siltä, että isällä on vanhemmuudessaan äitiä enemmän valinnanmahdollisuuksia. Synnytykseen osallistumisesta alkaen isä voi valita sen läheisyyden asteen, jolla osallistuu perheensä elämään. Isyyteen kirjoitetaan mahdollisuus olla hyvä isä, vaikka tekisi uraa ja viettäisi huoletonta omaa aikaa toisinaan ystäviensä kanssa.

Synnytykseen osallistumista on oppaiden mukaan pidettävä isälle vapaaehtoisena, sillä joitain isiä synnytys voi pelottaa liikaa. Äiti ei luonnollisestikaan voi valita olla synnyttämättä. Isän valinnanvapaus ei kuitenkaan pääty opasteksteissä tähän: vastasyntyneen lapsen kanssa lapsivuodeosastolla majailu ei myöskään välttämättä sovi isälle. Äidillä ei juurikaan ole vaihtoehtoja tutkia, sopiiko sairaalassa oleilu hänelle, mutta äidin haastetta sopeutua vaikkapa lapsivuodeosastolle ei myöskään problematisoida teksteissä.

Kaikki eivät halua tai voi järjestää isän mukanaoloa synnytyksessä. Synnytykseen osallistuminen on viimekädessä isän oma valinta. (Meille tulee vauva, 34.)

Perhehuoneen käyttö [lapsivuodeosastolla] on vapaaehtoista, se ei välttämättä sovi kaikille isille (Meille tulee vauva, 46).

Isälle voi olla traumaattinen kokemus nähdä kumppaninsa suurissa tuskissa, monelle veren näkeminen on sietämätöntä. "Saako" isä olla poissa synnytyksestä? (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 133.)

Oppaat osoittavat isän valinnan olla osallistumatta synnytykseen ja sairaala-arkeen kirjoittamalla siitä, miten äitiä voi tukea synnytyksessä aivan yhtä hyvin joku muukin henkilö kuin isä. Äidin tarvitsemaa tukea ja rohkaisua voi hänelle olla antamassa vaikkapa doula, ystävä tai oma äiti. Koska isän toiminta äidin kumppanina on näin ulkoistettavissa, jää isälle aito mahdollisuus valita olla poissa lapsensa syntymästä.

Jos [isän synnytys-]pelko ei kaikesta huolimatta hellitä, on syytä vakavasti pohtia, olisiko tukeksi luontevampaa synnytyshuoneen ulkopuolelta käsin, niin että joku muu olisi äidin kaverina itse tilanteessa (Isä syntymässä, 33).

Aineistossa esiintyy myös näkökulma, jonka mukaan on menetys isälle itselleenkin, mikäli hän ei elä läsnä lastensa ja perheensä elämässä. Tällöin isyys näyttäytyy yksilöllisenä valintana, mahdollisuutena, kokemuksena miehen elämässä. Valitessaan olla läsnä lapsilleen isä saa mahdollisuuden tutustua jälkeläisiinsä:

Jos miehet jättävät käyttämättä isyysvapaansa, he menettävät suurenmoisen mahdollisuuden tutustua omaan lapseensa ja itseensä. Monet - - harmittelevat, että työsidonnaisuuden tähden perhe-elämä jäi liian vähälle. Lapset jäivät äidin kasvatettaviksi, ja isä vieraantui heistä. (Isäksi ensi kertaa, 11.)

Aineiston valossa näyttää siltä, että isän on ainakin jossain määrin mahdollista sekä saada lapsi että säilyttää jotain entiseen elämään kuuluvasta menemisen vapaudesta. Seuraava esimerkki olettaa, että äidin ollessa lapsivuodeosastolla isä viettää huoletonta poikamieselämää. Isälle oletetaan halu, tarve tai taipumus viettää aikaansa jossain muualla kuin vastasyntyneen lapsensa ja juuri synnyttäneen puolisonsa luona. Teksti ei oleta, että isällä olisi halu rakentaa pesää vaan päinvastoin opas muistuttaa isää siivoamaan kotona edes omat juhlimisen jälkensä. On huomattava, että teksti ei arvostele moraalisesti isän valintoja tämän ajankäytön ja toiminnan suhteen. Näyttää siis siltä, että isällä on aidosti valinnan mahdollisuus myös viettää oluenhuuruista aikaa ystäviensä kanssa äidin toipuessa synnytyksestä pientä vauvaa hoitaen. Aineistosta on vaikea löytää kohtaa, jossa roolit olisivat toisinpäin: että äidillä olisi aidosti moraalisesti hyväksyttävä vapaus valita kostea illanvietto ystäviensä kanssa isän hoivatessa vastasyntyntynyt.

Ennen äidin ja vauvan kotiintuloa vilkaise kodin yleisilmettä. Esikoisen tuoreena isänä olet elänyt juuri muutaman päivän iloista poikamieselämää. - - Ei kai hellalla ole kattilaa, jossa homerihmojen alla lymyää sama keitetty peruna, joka äidiltä jäi syömättä sairaalaan lähtiessä? Onko varpajaisten tyhjät kaljapullot kannettu kauppaan ja sikarintumpit roskikseen? (Isä syntymässä, 180.)

Vanhemmuusoppaat pyytävät äitiä hyväksymään, että hyvä isä voi olla eri tavoin. Äidin ei tule arvostella isää tämän tavasta toteuttaa vanhemmuuttaan, sillä hyvä isä voi kiittää salkku kädessä tai olla onnistunut vanhempi lapselleen, vaikkei toteuttaisi äidin asettamia normeja. Isän ei myöskään tarvitse täyttää jotain oletettuja ihanneisän tunnusmerkkejä, kuten viimeinen esimerkki alla kertoo, ollakseen hyvä isä lapselleen.

Varsinkin miehet sanovat usein: olen parempi isä, kun vaimo ei ole paikalla (Äidin voimakirja, 17).

Salkku kädessä kiitävä uramies voi olla lapselle hyvä isä: sensitiivinen, lasta ymmärtävä ja rakastava ihana isä, ihan hyvä isä. Hän voi olla isä, jota lapsi pitää turvallisena. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 88.)

Lapsen kannalta ei ole katastrofi, jos hänen isänsä sattuu olemaan sukunsa hitain, hiljainen nuhvero tai päätöksissään epävarma. Me miehet voimme antaa itsellemme mahdollisuuden toteuttaa isyyttä monella tapaa! Ei kukaan ole sanonut, että isän pitäisi olla koko maailman tai edes koko kylän hauskin jeppe ollakseen hyvä isä. (Isän kasvatusoppi, 59.)

Isällä on äitiä enemmän liikkumatilaa isänä sekä siinä, miten olla hyvä isä, että siinä, mitä hänen on mahdollista tai toivottavaa tehdä elämällään ja ajallaan. Tämä osoitetaan teksteissä toisaalta isän taipumuksena, toisaalta kulttuurisena asiantilana. Esimerkiksi Äidin voimakirjan (Juusola 2009, 39) mukaan on niin, että äiti harrastaa vähän, ei ollenkaan tai kotona, isä puolestaan harrastaa paljon ja nimenomaan kodin ulkopuolella. Hän viittaa myös tilastoihin:

Itsekkyys on edelleenkin sallitumpaa miehille. [Stakesin perhetutkimuksen] mukaan kotitöiden tekeminen leimaa yhä naisten vapaa-aikaa, kun taas miehet viettävät useammin vapaa-aikaansa harrastamassa. (Äidin voimakirja, 77.)

Näin tekstit kokonaisuudessaan antavat ymmärtää, että isän vanhemmuuteen liittyy sellaisia mahdollisuuksia tehdä yksilöllisiä elämäntapavalintoja, joita äidin vanhemmuuteen ei liitetä. Tämä myös oletetaan teksteissä asiaksi, joka ”on”, ilman erityisiä perusteluita.

6 ISÄ JA ÄITI YHDESSÄ

Isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta korostavien puhetapojen tai näkökulmien lisäksi vanhemmuusoppaissa on tunnistettavissa puhetapoja, joissa isä ja äiti nähdään yhdessä vanhempina ja tasavertaisina toimijoina. Erotan tässä luvussa kaksi näkökulmaa: vanhempien parisuhteen ja jaetun, tasa-arvoisen vanhemmuuden näkökulmat. Ensimmäisessä niistä parisuhde nostetaan vanhemmuuden kannalta keskeiseen rooliin. Lapsen saaminen ja vanhemmaksi tuleminen voi olla parisuhteelle sekä kriisi että mahdollisuus uudenlaiseen läheisyyteen. Tasa-arvoisen vanhemmuuden puhetavassa isä ja äiti nähdään yhtä tärkeinä ja kykenevinä vanhempina, ja esimerkiksi vanhemmuuden

vastuiden reilua jakamista pidetään tärkeänä. Opaskirjojen tekstit määrittävät tasavertaisen vanhemmuuden tavoiteltavaksi arvoksi kahdella tavalla: sekä suoraan kertomalla esimerkiksi, että kotityöt kuuluvat molemmille vanhemmille, että epäonnistumiskuvausten kautta, kuvailemalla vastuutaan vältteleviä isiä.

6.1 Vanhemmuus on uhka ja mahdollisuus parisuhteelle

Vanhemmuusoppaissa on tekstejä, jotka tarkastelevat isän ja äidin rooleja vanhempien parisuhteen näkökulmasta. Teksteissä löytyy esimerkiksi ajatus siitä, että isän sopeutumista ja sitoutumista perhe-elämään voi vaikeuttaa äidin ja vauvan symbioottinen suhde. Tekstit kertovat, miten isä voi kokea itsensä ulkopuoliseksi, syrjäytetyksi ja hämmentyneeksi äidin ja lapsen symbioosin vierellä. Pieni vauva saa äidin kaiken huomion, jolloin isä jää paitsi tästä huomiosta. Vauvan tulo perheeseen on kuin kolmiodraama: äidillä on uusi rakas, joka syrjäyttää isän. Näin isän ”liukeneminen” perheestä on, jos ei hyväksyttävää, niin ainakin ymmärrettävää toimintaa äidin toiminnan seurauksena. Äiti ei enää pysty tai halua vastata isän tarpeisiin ensisijaisina, äidin rooli vauvan emotionaalsiin ja fyysisiin tarpeisiin vastaajana menee ohi naisen roolin puolisona ja isän emotionaalsiin ja fyysisiin tarpeisiin vastaajana. Isällä miehenä on kuitenkin tallella fyysiset ja emotionaaliset tarpeensa suhteessa naiseensa, hänen näkökulmastaan vauvan asema ei ole ensisijainen suhteessa parisuhteeseen.

Seksi ei kiinnosta [synnyttäneyttä naista], jolloin mies kokee helposti itsensä syrjäytetyksi (Lähekkäin, 4).

Isä voi kokea itsensä ulkopuoliseksi ja syrjäytetyksi, jos äidin kaikki aika menee imetyksessä (Meille tulee vauva, 54).

Mies odottaa vain saavansa äidin takaisin itselleen omaksi naisekseen ja pitää lasta lähinnä rajoittavana tekijänä (Isäksi ensi kertaa, 58).

Ei ole tavatonta, että mies tuntee vauvan riistävän hänen naisensa, joka onkin yhtäkkiä ainoastaan äiti ja omistautuu totaalisesti vauvalle (Isäksi ensi kertaa, 97–98).

Siinä missä naisen hoiva ja huomio kohdistuu pikkulapsiperheessä ensisijassa lapseen, isä on yhä emotionaalisesti tarvitseva ja seksuaalinen. Isän näyttää olevan vaikea

ymmärtää ja hyväksyä uutta järjestystä äidin maailmassa: järjestystä, jossa hänen tarpeensa ovat toissijaisia kiireellisyydessään suhteessa lasten tarpeisiin. Äidin seksuaalisuus tai tarvitsevuus ei näissä teksteissä näytä olevan ristiriidassa lastenhoidon kanssa siten kuin isän.

Vanhempien välisen suhteen diskurssi korostaa isän ja äidin parisuhdetta ja sen tasapainoa vanhemmuuden lähtökohtana. Patologinen tilanne alkaa rakentua tekstien kuvauksissa äidin ja vauvan symbioosista, mikä vahvistaa äidin ensisijaisuutta kodin ja perheen kentällä ja tekee isän toimeettomaksi ja roolittomaksi kotona.

Miehen on opeteltava sietämään sitä, että hän katsoo sivusta äidin ja vauvan symbioottista yhteyttä ja löytämään uusia kanavia itsensä toteuttamiselle. Hänen maskuliinisuutensa ja seksuaalisuutensa ovat muuttuneet ainakin tilapäisesti lähinnä painolastiksi. Ei ihme, että moni mies hakee turvaa kavereista, jotka pönkittävät enemmän tai vähemmän hienostuneesti hänen miehisyyttään. (Isäksi ensi kertaa, 98.)

Aikuisten suhdetta korostavan diskurssin näkökulmasta vanhemmuudessakin keskeistä on aikuisten välinen parisuhde. Kun äiti on tiukoilla loppuraskaudesta (seuraava esimerkki), hänen apunsa ja tukensa lähde on oma puoliso. Hyvää vanhemmuutta ymmärretään tässä puhettavassa olevan vanhempien välinen tiimityö. Hyvään vanhemmuuteen tarvitaan molemmat vanhemmat, erityisesti tukemaan toinen toisiaan vanhemmuuden haasteissa.

[Raskaus]Viikko 39. Ennakoivat supistukset ovat usein hyvinkin voimakkaita. Äiti tarvitsee nyt kaiken kiltteyden ja tuen, mitä isästä irti lähtee. (Isä syntymässä, 20.)

Odottava äiti tarvitsee tavallista enemmän varmuutta siitä, että puoliso rakastaa häntä ja on hänen tukena (Meille tulee vauva, 21).

Aineistossa tuodaan esiin myös ajatus, jonka mukaan lapsi voi rikastuttaa parisuhdetta. Vaikka monet tekstit kuvaavat sitä, miten vanhemmuus asettaa haasteita jaksamiselle ja miehen ja naisen väliselle suhteelle, ilmenee myös esimerkkejä vanhemmuudesta voimavarana.

Lapsen odotus on parhaimmillaan parisuhdetta ja keskinäistä rakkautta lujittava yhteinen kokemus (Meille tulee vauva, 23).

Olen edellä esittänyt, miten lapsen saaminen voi vanhemmuusoppaiden mukaan olla

haaste vanhempien parisuhteelle. Myös vanhempien olemuksellista erilaisuutta käsittelevässä luvussa tulee esiin, että erilaisten taipumustensa vuoksi vanhemmat saattavat olla lapsen saatuaan törmäyskurssilla keskenään tai ainakin kokea ja elää keskenään erilaista perhetodellisuutta. Seuraavassa kappaleessa kirjoitan vanhemmuusoppaissa esiintyvistä näkökulmista, jonka mukaan mies ja nainen vanhempina voivat jakaa vanhemmuutta tasavertaisina niin käytännön toimien kuin tunteen tasollakin.

6.2 Isä ja äiti ovat kykeneviä tasa-arvoiseen vanhemmuuteen

Vanhemmuusoppaissa on luettavissa monin paikoin tasa-arvoisen, jaetun vanhemmuuden puhetapa. Jaettu vanhemmuus kirjoitetaan ihanteeksi kahdella eri tavalla. Toisaalta puhutellaan suoraan molempia vanhempia ja kuvataan, miten sekä isä että äiti ovat yhtä lailla kykeneviä hoitamaan vauvaa ja tärkeitä lapselle. Toisaalta tasa-arvoista vanhemmuutta tavoitellaan patologian kautta. Näissä kuvauksissa kerrotaan, miten isä väistää tai pakenee vastuutaan vanhempana. Patologia-kuvaukset ottavat näin kantaa perheiden oletettuun nykytilanteeseen tai mahdolliseen tulevaan riskiin kertomalla, että näin ei tule toimia, vaan vanhemmuutta on jaettava yhdessä puolisoitten kesken.

Isää ja äitiä puhutellaan tasavertaisina vanhempina erityisen paljon käsiteltäessä vauvan odotusta, vauvan tuloon valmistautumista ja pienen vauvan hoitoa. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi olettaa kaksi tasavertaista ja kykenevää aikuista vanhempaa. Tämä puhetapa on löydettävissä kaikista aineiston teoksista, mutta toisissa se oli korostuneemmin esillä oletettuna asiantilana, toisissa taas toivottuna ja tavoiteltavana, vaikkei vielä toteutuneena tilanteena.

Identiteetti. Vanhemmat nähdään oppaissa useasti tasavertaisina odottajina siinä mielessä, että vanhemmaksi kasvaminen vaatii molemmilta vanhemmilta identiteettiprosessia. Vauva synnyttää perheen, muuttaa parisuhteen ja suvun rakennetta ja rooleja sekä tuo uusia näkökulmia miehen ja naisen maailmankatsomukseen, aineisto kuvaa. Vauva muuttaa niin isän kuin äidinkin tavan katsoa maailmaa ja läheisiä ihmissuhteita.

Raskaus ei synnytä vain vauvaa, samalla syntyy monta uutta sukulaisuutta ja identiteettiä. Naisesta tulee äiti, miehestä isä. - - Vauvan odottamisen myötä maailmaa ja muita ihmisiä katsoo aivan uudesta perspektiivistä. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 21.)

Emootiot. Vanhemmuuteen kuuluu aineiston mukaan paljon huolia ja pelkoja, jotka koskettavat myös yhtä lailla äitiä ja isää. Molemmat saattavat pelätä oppaiden mukaan synnytykseen liittyvää kipua tai vaikkapa lapsen kanssa pärjäämistä. Näin jaetun vanhemmuuden puhetapa tuo esiin, ettei tunteminen ole vain äidin ominaisuus tai rohkeus isän (kuten ehkä biologinen puhetapa antaa ymmärtää). Jaetun vanhemmuuden puhetapa asettaa isän ja äidin tasavertaiseksi kokijaksi ja emotionaalisiksi toimijoiksi uuden edessä.

Monet asiat voivat huolestuttaa äitiä ja isää (Meille tulee vauva, 21).

Vanhemmat ovat vauvan kanssa aivan luonnostaankin käymistilassa ja virittyneet uhkiin ja vaaroihin. - - Raskauden aikana moni äiti ja isä pelkää sitä, onko lapsi terve, onko raskauden kulku normaali, mitä voi syödä, miten voi muutenkin elää ja olla. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 18, 119.)

Jaetun vanhemmuuden näkökulmaa korostaa tekstit, jotka kuvaavat, miten molemmat vanhemmat ovat pienen lapsen ”armoilla”. Tekstien mukaan vauvan hoivaan liittyy tunteita, jotka nousevat osin menetetystä elämänhallinnasta. Vaatimus sysätä omat tarpeet toissijaisiksi ja omat suunnitelmat lapsen rytmille alistaiseksi ilmenee aineistossa paikoin molempiin vanhempiin kohdistuvana. Näin aineisto osoittaa, että vanhemmuus ei ole vain biologista vaan myös sosiaalista: lapsen tarpeisiin vastaaminen kuuluu molemmille vanhemmille, ja siitä nousevat tunteet ovat molempien vanhempien tunteita.

Mikä tässä elämänvaiheessa on vanhemmille kaikkein vaikeinta? - - Hallinnan menetys. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 26.)

Vanhempien tunnemyrskyjen takana on usein vaikeus sietää ennen kaikkea avuttomuutta itsessä ja kumppanissa. Monille vanhemmille sitoutuminen ympärivuorokautiseen hoivaan ja huolenpitoon muuttuu tunnetasolla kokemukseksi jonkun käskytettävänä ja toisen armoilla olemisesta. Oman arjen ja sen ajankäytön radikaali muuttuminen voi tuntua loukkaukselta. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 153.)

Kyky hoivaan. Pienen lapsen käytännön hoivan korostetaan erityisesti viranomaisjulkaisuissa kuuluvan molemmille vanhemmille. Vauvan tasavertainen

hoivaaminen osoitetaan kulttuurimme ominaisuudeksi ja samalla toteutuneeksi, tosiasialliseksi asiantilaksi. Meillä vauvaa hoidetaan yhdessä –puhe asettaa tasa-arvoisen vanhemmuuden tavoitteeksi perheissä. Kun tietynlaisesta auktoriteettiasemasta nauttiva julkaisu (julkaisijana THL, jakelijana Kelan äitiyspakkaus) ilmaisee vauvan hoitamisen kuuluvan isän ja äidin vastuulle, voi olettaa, että tätä tulee pitää jonkinlaisena kulttuurisena ihanteena tai normina.

Meidän kulttuurissamme lapsen hoito kuuluu sekä äidille että isälle (Meille tulee vauva, 54).

Imetys sitoo äidin tiukasti vauvaansa, mutta kaikkea muuta vauvanhoitoa isä voi oppia yhtä hyvin. Vauvan on hyvä tottua siihen, että molemmat vanhemmat hoitavat omalla tavallaan, eikä äidin tarvitse olla tulkki tai opettaja vauvan ja isän välillä. (Meille tulee vauva, 55.)

Molempien vanhempien kykenevyys lapsensa hoitoon näkyy aineiston oppaissa myös siinä, että molempien vanhempien kirjoitetaan voivan jäädä hoivavapaille. Tässä ilmenee toisaalta se, että niin isä kuin äiti ovat yhtä päteviä ja kykeneviä hoivaamaan ja kasvattamaan omaa lastaan. Toisaalta hoivavapaan käyttäminen on vanhemman valinta, joka edellyttää vanhemman halua. Näin aineisto kirjoittaa mahdolliseksi, että isällä on halu hoitaa omaa lastaan kotona.

On myös äitejä, jotka haluavat heti töihin, ja isiä, jotka mielellään jäävät kotiin (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 48).

Vanhemmuus mahdollisuutena. Tasa-arvoinen vanhemmuus kirjoitetaan erityisesti viranomaisjulkaisuissa paitsi isän ja äidin velvollisuudeksi, myös molempien oikeudeksi. Aineistossa tulee ilmi, että oman lapsen hoivaaminen on monella tapaa antoisaa vanhemmalle. Tekstien mukaan suhteen luominen omaan lapseen on sekä isälle että äidille ainutlaatuinen, jopa voimaannuttava kokemus. Tätä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta rakennetaan lapsen ollessa pieni juuri perushoivan ja huolenpidon kautta. Pienen vauvan hoitaminen voi seuraavan esimerkin mukaan vastata myös vanhemman omiin perustarpeisiin: tarpeeseen olla tärkeä toiselle.

Äiti ja isä hoitavat vauvaa. - - Vastasyntyneestä huolehtiminen on aikuiselle monin tavoin rikastuttava kokemus. - - Tuntiessaan itsensä tarpeelliseksi toiselle ihmiselle aikuinen pohtii maailmaa ja elämäänsä uudella tavalla. Hän saa uutta voimaa, jolla jaksaa arjen vaatimuksissa. (Meille tulee vauva, 54–55.)

Työ ja talous. Tasa-arvoiseen vanhemmuuden puhetapaan kuuluu ymmärrys paitsi siitä, että molemmat vanhemmat ovat kyvykkäitä hoivaamaan ja muodostavat emotionaalisen suhteen lapseensa, myös oletus molemmista vanhemmista työssä käyvinä aikuisina eli taloudellisina toimijoina.

Vastuu perheen taloudesta ilmenee oppaissa toisaalta vanhempien kantamana huolena toimeentulosta, toisaalta stressinä työstä tai työn ja perheen yhteensovittamisesta. Naisilla ilmenee oppaissa esimerkiksi huoli töiden jatkumisesta lapsen saamisen jälkeen.

Eniten pätkätyöläisiä on parhaassa synnytysissä olevien naisten ikäryhmässä. Ihmisiä pidetään vankina piinaavassa epävarmuudessa, joka estää heitä etenemästä elämäнкаarella. (Äidin voimakirja, 218.)

Kolmekymppisten naisten tilanne on aivan erityinen. Kuinka moni uskaltaa lähteä perhettä perustamaan, kun lainat roikkuvat niskassa ja tieto vakituisesta työstä ja toimeentulosta on olematon? (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 45.)

Vanhemmillä saattaa olla oppaiden mukaan huoli siitä, miten perhe pärjää taloudellisesti lapsen syntymän jälkeen.

Mies saattaa pohtia, - - riittävätkö rahat uudessa elämäntilanteessa. Vastuu saattaa pelottaa. (Meille tulee vauva, 22.)

Niinä öinä, joina [minä, isä] makaan sängyssä selälläni avoimin silmin, mietin, voisivatko sellaiset pahat asiat kuten lomautus tai peräti irtisanominen uhata minua ja perhettäni? (Isän kasvatusoppi, 11).

Perheen kasvaessa miehen mielessä heräävät finanssipoliittiset kysymykset. - - opinto- ja asuntolainoja, pätkätöitä ja työttömyyttä. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 50.)

Näyttää siis siltä, että tasa-arvo kirjoitetaan vanhemmuuden arvoksi varsin laajasti. Vanhempien tasavertaisuutta voi pitää oppaiden teksteissä ihanteena. Seuraavassa kirjoitan kuitenkin siitä, miten usko tasa-arvon toteutumiseen käytännössä ei vanhemmuusoppaissa ole aina kovin vahva.

6.3 Oppaat puhuvat tasa-arvosta mutta olettavat sukupuolitapaisuuksia

Tämän tutkielman aineistossa on runsaasta tasa-arvopuheesta huolimatta paljon esimerkkejä siitä, että isälle ja äidille oletetaan sukupuolenmukainen toiminta ja tahto vanhempana. Tässä alaluvussa analysoin näitä teemoja. Kerron ensin teksteistä, jotka asettavat tasa-arvon vanhemmuudessa ihanteeksi kuvaamalla siinä epäonnistumista, vastuutaan vanhempana välttelevää isää. Toiseksi tarkastelen tekstejä, jotka puhuttelevat molempia vanhempia tasavertaisina hoivaajina, mutta antavat ymmärtää, että lapsen tosiasiallinen hoitaja kuitenkin on äiti.

Pakeneva isä. Vanhemmuusoppaiden oletuksissa vanhemmuuden tasa-arvoinen jakaminen ei näytä toteutuvan suomalaisperheissä. Oppaat kuvaavat tavoiteltavaa, tasavertaista vanhemmuutta laajasti isä-patologian kautta. Keskeinen teema patologia-kuvauksissa on ”kuvioista katoava” ja vastuuta välttelevä isä. Tämä isä järjestää työmatkoja päästäkseen pois kotoa tai kotona ollessaan jättää vaipat lattialle. Isän ensisijaiseksi kokemusmaailmaksi ja kutsumukseksi oletetaan teksteissä jokin muu kuin koti ja perhe. Isä näyttää suuntautuvan ensisijaisesti töihin, harrastuksiin tai muihin ”menoihin” – siis julkisen piiriin, pois kodin yksityisestä. Kotiin jäädessään he pakenevat vastuuta jättämällä hoitamatta tai hoitamalla vain puolitiehen vanhemmuuteen kuuluvia vastuita.

Miksi he [miehet] linnoittautuvat joka ilta omaan luolaansa - - jättävät kakkavaipan lattialle odottelemaan, että äiti tulee ja korjaa sen pois - - järjestävät itselleen työmatkoja päästäkseen pois kotoa? - - Ei äiti voi sellaista tehdä. (Äidin voimakirja, 31–32.)

Me miehet olemme jääneet kasvatusasioissa taka-alalle - - tai juosseet itsemme paitsioon. - - Monen miehen mielestä työpaikalle on lohduttavaa vetäytyä. (Isän kasvatusoppi, 26–27.)

Oppaat kuvaavat isää, joka viettää aikaansa mieluummin muualla kuin kodin piirissä lastensa kanssa. Tästä ei puhuta oman ajan ottamisena (vrt. äiti), vaan pakenemisena. Isä tulisi oppaiden mukaan kuitenkin saada ”pysymään perheissään”. Tuomittavista isä-kuvauksista voi tulkita, että hyvä isä on kotona ollessaan henkisesti läsnä perheelleen, osallistuu aktiivisesti kodin askareisiin ja hoivatehtäviin ja arvostaa perhettään ja kotiaan myös ajankäytössään ja muissa valinnoissaan niin, etteivät ne häviä työnteolle.

[N]ykyisin muutamat nuoret isät rientävät työstä palattuaan pakollisten tervehdysten jälkeen pelaaman konsolipelejä tai muuten vain viihtymään netissä (Isäksi ensi kertaa, 57).

Ei ole harvinaista, että parisuhde muuttuu lasten syntymän myötä hoitosuhteeksi, jossa mies heittäytyy äidin käskytettäväksi ja hoidettavaksi. - - Kun lapsiperheen arki ei olekaan niin kivaa, mies saattaa katsoa oikeudekseen paeta. (Äidin voimakirja, 22.)

Isyyttä ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi. Kun miehet saataisiin ensin pysymään perheissään ja lastensa luona, voitaisiin alkaa tarkastella vähitellen suorituksen latua. Arkinen realiteetti on valitettavasti liian usein se, että isät häviävät työputkeen tai kokevat perheen ja lapsiin sitoutumisen niin raskaana, että vaihtavat maisemaa. (Isäksi ensi kertaa, 11.)

Tasa-arvoista, jaettua vanhemmuutta korostavasta näkökulmasta vanhemmuus näyttäytyy tällöin nollasummapelinä. Toisen vanhemman hoitama kotityö on toiselta pois, toisen rempalleen jättämä vastuu on toisen hoidettava. Tarkastelemalla aikuisten välisen suhteen kautta vanhemmuutta näyttää siltä, että tasapainoiseen vanhemmuuteen kuuluu tasapainoinen parisuhde. Vanhemmuus näyttäytyy tällöin kahden aikuisen toimijan yhteisenä projektina.

Isän ”linnoittautuminen luolaansa” ei ole vanhemmuusoppaissa siis moraalisesti neutraali yksilöllinen valinta (siinä mielessä, kun tarkoitetaan vanhempien yksilöllisistä elämänvalinnoista kirjoittaessani edellä), vaan oppaat tulkitsevat isän vastuunvälttelyn vanhemmuuden jakamisen kehyksestä. Näyttää siltä, että isä voi olla hyvä isä vaikka olisi uraisä, kunhan on läsnä ja kantaa huolen myös vanhemmuuden vastuistaan. Sen sijaan vastuun pakeneminen joko kotona ollessa (linnoittautuminen luolaansa, kohtaamisen ja läsnäolon välttely) tai totaalinen poissaolo kotoa (työmatkat tai kokonaan poismuutto) eivät ole valintoja vaan pakenemista. Isän ”linnoittautuminen luolaansa” ei oppaiden kuvauksien mukaan ole ymmärrettävissä oman ajan ottamiseksi siinä merkityksessä kuin äitiä kehoitetaan ottamaan omaa aikaa. Isän linnoittautumisen erottaa äidin omasta ajasta se, että äidin oma aika on luvanvaraista (äidin täytyy sopia jonkun toisen aikuisen kanssa lastenhoidosta päästäkseen vapaalle), isä taas vetäytyy ”luvatta” perheen keskeltä ja vastuustaan.

”Äidin ovet ovat aina auki”, kirjoittaa Juusola (2009, 32) Äidin voimakirjassa verratessaan isää, joka pakenee koneelle pelailemaan perheensä parista ja äitiä, joka on

aina lastensa käytettävissä. ”Äidin ovet ovat aina auki” –tyyppiset, runsaslukuiset huomautukset aineistossa osoittavat ensinnäkin isän ja äidin keskenään epätasa-arvoista asemaa vanhempina. Toiseksi väittämä osoittaa isän ei-toivotun käytöksen: äiti on aina käytettävissä, ja hänen tulee olla läsnä lapsilleen, koska isä ei ole. Kolmanneksi huomautus jättää ilmaan ajatuksen, haluaisiko äitikin olla välillä ”ovi kiinni”. Näin teksti osoittaa, että tasa-arvoista vanhemmuutta olisi lopulta myös se, että äitikin voi laittaa välillä oven perässään kiinni.

Tasa-arvoisen, jaetun vanhemmuuden kannalta oppaat siis esittävät ongelmallisena oletetun nyky-isän, jolla on taipumus tai riski ”hävitä”, ”vaihtaa maisemaa”, ”paeta”, ”heittäytyä hoidettavaksi”, ”rientää pelaamaan” tai ”linnoittautua luolaansa”. Opastekstit tekevät selväksi, että siitä huolimatta, että isällä on tällaiseen toimintaan taipumus, siitä tulisi pyrkiä pois. Jaetun vanhemmuuden diskurssissa äiti näyttäytyy isää valmiimpana vanhempana: häneen ei liitetä vastuunpakoilun käsitteitä.

Oletetut sukupuolitapaisuudet. Sukupuolenmukaiset vanhemmuusroolit tulevat aineiston teksteissä paikoin esiin silloinkin, kun periaatteessa tavoitellaan tasa-arvoista vanhemmuutta. Oppaissa on tekstejä, jotka pyrkivät kertomaan, miten ”vanhemmat” tai ”isä ja äiti” yhdessä toimivat, mutta ottavat esimerkiksi aina äidin. Näyttää siltä, että vanhemmuuden tasa-arvodiskurssia pidetään ihanteena ja tavoiteltavana, vaikka samalla tosiasiana tunnustetaan tai oletetaan äidin ensisijainen läsnäolo ja vastuunkanto lasten elämässä.

Vanhempi voi kertoa vauvalleen, minkä tunteen kanssa vauva parhaillaan painii: ”Olet kiukkuinen, kiukuttaako sinua, kun äiti ei ollut heti paikalla, vaikka olit jo herännyt. Äiti ei ehtinyt luoksesi niin pian kuin olisi halunnut, älä ole huolissasi, äiti ottaa sinut syliin.” (Ikäkausi 0–6kk, 11) (myös Ikäkausi 6–12 kk, 9)

Vanhempi voi vahvistaa sanoin tekemistä: Kaikki syöty, äiti nostaa sinut alas. (Ikäkausi 6–12 kk, 11.)

[L]apset aistivat pienestä pitäen hoitajansa energian. Siksi hermostuneen äidin lapsi on hermostunut, rauhallisen äidin lapsi on rauhallinen. (Äitipeli, 101.)

Perheen yhdessäolo ja fyysinen kontakti on lapselle yhtä tärkeää kuin ruoka. - - Lapsen koskettaminen tekee hyvää myös äidille. (Äidin voimakirja, 85–86.)

Toiseksi sukupuolenmukainen työnjako tulee esiin periaatteellisen tasa-arvopuheen keskellä silloin, kun poikkeukset osoitetaan poikkeukseksi. Aineistossa on tekstejä, joissa puhutaan isän hoivasta ja äidin ansiotyöstä, mutta sanavalinnoilla osoitetaan nämä poikkeamiksi normista. Seuraavissa esimerkeissä isän hoivaan liitetään harvinaisuutta osoittavia termejä: *joissakin* perheissä isä jää kotiin; olen kuullut *tarinoita* vastuullisesta isästä; *on isiä*, jotka odottavat vauvaa innokkaasti. Näin tehdään selväksi ilmiöiden marginaalisuus ja erikoisuus, ja samalla normin normaalius. On isiä –väittämä olettaa, että tällaisia isiä todella on joitain, muttei monia, toisin sanoen ei enemmistöä. Samoin tapa sanoa ”joissakin perheissä” osoittaa, ettei kyse todellakaan ole kaikista perheistä. Olen kuullut tarinoita –lauselma saa pohtimaan, ovatko tällaiset tarinat lopulta edes totta. Puhumalla marginaalista marginaalina ei pyritä normalisoimaan isien hoivavastuuta, äidin työssäkäynnistä tai isän intoa odottaa vauvaa.

Monessa perheessä pyritään siihen, että lasta hoidetaan kotona mahdollisimman pitkään. Toisaalta moni odottava äiti on ennen äitiysvapaalle jäämistä sopinut työnantajansa kanssa suunnitelmista palata takaisin työelämäänsä. Joissakin perheissä isä jää kotiin hoitamaan lasta äidin palatessa töihin. (Meille tulee vauva, 88.)

Olen kuullut tarinoita perheistä, joissa ylivastuullinen vanhempi onkin isä. Näille perheille tyypillistä on, että äiti kulkee maailmalla luomassa uraa ja isä hoitaa lapset. (Äidin voimakirja, 34.)

On isiä, joille vauvan odottaminen on todellisempaa peräti aikaisemmin kuin äidille: vauva on hänen ajatuksissaan ja mielessään vahvasti ja elävästi. - - On isiä, jotka ovat niin innoissaan vauvasta, että melkein odottavat häntä itse. (Vauvan kanssa vanhemmiksi, 117–118.)

Kokonaisuudessaan näyttää siis siltä, että nämä vanhemmuusoppaat pitävät vanhemmuuden tasa-arvoista jakamista isän ja äidin kesken tärkeänä arvona. Patologiakuvaukset ja piilo-oletukset sukupuolitapaisuuksista jättävät lukijalle kuitenkin vaikutelman, etteivät oppaiden kirjoittajat itsekään pidä tasa-arvoisen vanhemmuuden tosiasiallista toteutumista kovin todennäköisenä perheissä. Tasa-arvo annetaan ihanteena, mutta sukupuolitapaisuus esitetään normaalina asiantilana vanhemmuudelle.

7 ÄIDIN ENSISIJAISUUS, ISÄN VAPAAEHTOISUUS JA JAETUN VANHEMMUUDEN MAHDOLLISUUS

Olen edellä kahdessa analyysiluvussa esittänyt, että vanhemmuusoppaiden tavassa puhua vanhemmuudesta on nähtävissä kaksi päälinjaa: vanhempien erilaisuutta ja tasa-arvoisuutta korostavat puhetavat. Näiden isojen linjojen sisällä erotin vielä vanhemmuuden biologista alkuperää, äidin ensisijaisuutta vanhempänä, vanhempien tarkoituksenmukaista erilaisuutta ja isän mahdollisuutta tehdä yksilöllisiä valintoja korostavan puhetavat, sekä vanhempien parisuhdetta ja vanhemmuuden tasa-arvoa korostavat puhetavat. Jokaisella puhetavalla on oma näkökulmansa ja painotuksensa, josta käsin se lähestyy vanhemmuutta, mutta puhetavat eivät ole keskenään täysin ristiriitaisia. Nähdäkseni vanhempien erilaisuutta ja tasa-arvoisuutta korostavissa puhetavoissa on paljon yhteen sovitettavia oletuksia. Keskeinen oletus koskee isän ja äidin olemuksellista erilaisuutta. Vanhempien olemuksellisen eron oletetaan olevan sukupuoleen sidonnainen tosiasia, mutta tekstien mukaan tasa-arvo ja tasavertaisuus ei välttämättä ole ristiriidassa tämän sukupuolenmukaisen erilaisuuden kanssa. Isä ja äiti ovat erilaisina toisiaan täydentäviä vanhempia. Keskeinen havaitsemani ero puhetapojen välillä on siinä, oletetaanko isä ylipäänsä halukkaaksi ja kyvykkääksi sitoutumaan vanhemmuuteen vai ei. Tasa-arvon diskurssissa puhutaan paljon isän taipumuksesta tai halusta paeta vanhemmuuden vastuita ja peräänkuulutetaan osallistuvaa isää. Samalla kuvataan, miten äiti osaa vanhemmuuden edellyttämät taidot, omaksuu vanhemmuuden osaksi identiteettiään ja sitoutuu perhe-elämään ja kotitöihin. ”Vanhempi”, jota periaatteessa neutraaleissa teksteissä puhutellaan, on käytännössä usein äiti – hoivaava, huolehtiva, arjen askareet hoitava. Jos vanhemmuus on ensisijassa äidin ominaisuus, isä ei koskaan voi tullakaan täysivaltaiseksi vanhemmaksi, sillä se edellyttäisi naiseksi ja äidiksi tulemistä.

Tässä luvussa kirjoitan siitä, miten analyysini keskustelee aiemman aiheesta tehdyn tutkimuksen kanssa. Keskeisimpiä aiempia tutkimuksia tässä yhteydessä ovat Jaana Vuorin väitöskirja *Äidit, isät ja ammattilaiset*. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa (2001) sekä Maria Mailasalon (2015) pro gradu *Osaamaton, vastuuta ottava vai näkymätön isä? Isyys ja isään liittyvät riskit vuosien 1999–2013 neuvolajulkaisuissa*. Näistä ensimmäisen, Vuorin tutkimuksen aineisto

muodostuu 1980–1990-lukujen kasvatuskirjallisuudesta, sekä tieteellisestä tutkimuksesta että populaariin käyttöön tarkoitetuista oppaista (mt., 13). Mailasalon aineisto puolestaan muodostuu oppaista, jotka on tarkoitettu ohjaamaan neuvolatyötä (mt., 27), eli ne on kirjoitettu ammattilaisille. Mailasalo tarkastelee tutkimuksessaan isän vanhemmuuden tuottamista ja isän riskikäyttäytymiseen puuttumisen tapoja neuvolatyön näkökulmasta (mt., 28). Pysin tässä luvussa tarkastelemaan toisaalta sitä, onko vanhemmuusoppaissa nähtävissä jonkinlaista kehityskaarta verrattaessa omaani ja Vuorin aineistoa. Toisaalta katson, miten oma tutkielmani voi täydentää Mailasalon analyysia tuomalla ammattilaisille suunnatun aineiston lisäksi esiin vanhemmille suunnatun ja populaarin aineiston näkökulmia.

Tärkeä sukupuoliero. Keskeinen ja yllättävin havaintoni on, että oman tutkimukseni aineisto näyttää tuottavan hyvin samantyyppistä, sukupuolittunutta vanhemmuutta kuin Vuorin toistakymmentä vuotta vanhempi aineisto. Vuorin ja omaa analyysiani vertaamalla näyttää siltä, että vanhemmuus ei lähes sukupolven mittaisessa ajassa ole juuri muuttunut. Vuorin keskeinen johtopäätös on erottaa vanhemmuusoppaiden puheessa äidinhoivan ja jaetun vanhemmuuden diskurssit, joille molemmille sukupuoliero on tärkeä. Äidinhoivan diskurssi nimensä mukaisesti olettaa juuri äidille halun ja kyvyn hoivata lapsiaan (Vuori 2001, 356). Jaetun vanhemmuuden diskurssi olettaa vanhemmat myös sukupuolenmukaisesti erilaisiksi toimijoiksi, sillä siinä kysytään, paljonko isä voi ottaa vastuuta vanhemmuuden hoivatehtävistä ilman että ne uhkaavat hänen maskuliinisuuttaan (mt., 357). Tasa-arvon pelätään madaltavan sukupuolieroja niin, että isästä ja äidistä tulee samankaltaisia. Sukupuolieron kunnioittaminen ymmärretään Vuorin analyysin mukaan hyväksi myös lapselle ja vanhemmuus mahdollisuutena rikastuttaa miehuutta ja naiseutta. (Mt., 361–362.)

Tämän tutkielmani analyysissa esitän, että omassa aineistossani ilmenee hyvin samantyyppinen puhetapa, joka pitää vanhempien sukupuolenmukaista erilaisuutta arvokkaana ja tarkoituksenmukaisena asiana. Aineistossani ilmenee varsin laajana näkemys, jonka mukaan vanhempien tasa-arvon ei tule merkitä samanlaisuutta, vaan vanhempien olisi mieluiten säilytettävä sukupuolitapaisuus, vaikka vastuuta jaettaisiinkin yhdessä. Analysoimani vanhemmuusoppaat eivät juurikaan tunnista tai problematisoi sellaista sukupuolentutkimuksen perinteeseen kuuluvaa ajatusta, että sukupuoli olisi kulttuurisesti tuotettu kategoria (Butler) tai että hoiva olisi naisten

tehtävä historiallisista ja sosiaalisista syistä (Anttonen & Zechner 2009, 23), vaan päinvastoin uusintavat jo Vuorin tutkimuksessaan esittämää käsitystä hyvästä ja tarpeellisesta sukupuolijaosta.

Vanhemmuuden biologinen perusta. Kuten analyysissani esitän, mielestäni näyttää siltä, että vanhemmuuden tarkoituksenmukainen, sukupuolitapainen erilaisuus perustuu vanhemmuusoppaiden oletuksissa paljolti biologisiin seikkoihin. Myös aiemmassa perhetutkimuksessa ilmenee perheiden kokemus siitä, että kodin työt ja lasten hoiva jaetaan sukupuolenmukaisesti perinteisellä tavalla, koska se tuntuu *luontevalta* (Jokinen 2005, 47, 49; Närvi 2013, 141). Naiselle oletetaan sukupuoliominaisuuksia, jotka tekevät hänestä miestä paremman hoivaajan (Vuori 2001, 218). Omassa analyysissani kuvaan sitä, miten kyvyllä synnyttää lapsi selitetään äidin erityistä asemaa vanhempänä, helppoutta omaksua vanhemmuuden rooli ja luoda lapseen suhde. Saman havainnon on tehnyt tutkimuksessaan Närvi (2013, 141), jonka mukaan äidin oletetaan olevan helpompi omaksua vanhemmuustaidot kokemansa fyysisen ja biologisen vanhemmaksi tulemisen prosessin vuoksi. Väitän siis, että biologisille seikoille annetaan paljon sosiaalisia merkityksiä. Yllättävää tässä on lähinnä se, että oletus vanhemmuuden sukupuolittuneisuudesta, jota perustellaan biologis-psykologisin seikoin, on Vuorin aineiston ajoista muuttunut vain vähän jos lainkaan.

Vanhemmuuden sosialisatio. Sitä, että hoiva on kulttuurisesti ja historiallisesti tuotettu naisen ominaisuudeksi, ei tutkimissani vanhemmuusoppaissa problematisoida vaan vahvistetaan. Siksi Mailasalon tutkielmassa esittämä havainto vanhemmuustaitoihin kasvamisesta on merkittävä. Mailasalon (2015, 72) mukaan sosialisatiolla on merkittävä vaikutus siihen, että äidin on helppoa omaksua vanhemmuustaidot, isällä taas ei. Oletus on Mailasalon analyysin mukaan kuitenkin yhtä rajoittunut ja muuttumattomaksi asiantilan olettava kuin biologiseen puhetapaan perustuva käsitys vanhempien erilaisesta olemuksesta, peruste vain on eri. Mailasalon mukaan hänen aineistossaan oletetaan, että äidillä naisena on ollut malli hoivan oppimiseen ja omaksumiseen, isällä taas ei ehkä ole ollut isän mallia omassa elämässään. Isyys täytyy siis oppia, äitiyteen kasvetaan elämäkokemuksen avulla (Mailasalo 2015, 43). Kun sekä neuvolan ammattilaisille (Mailasalo 2015, 45) että vanhemmille itselleen kirjoitetut oppaat (oma analyysini edellä) olettavat äidin vanhemmuuden ensisijaiseksi suhteessa isään, voi tätä pitää jo varsin yleistyneenä

kulttuurisena kuvana.

Äidin ensisijaisuus. Sekä omassa tutkielmassani että Mailasalon tutkielmassa todetaan, että äidin ensisijaisuus vanhempana luo myös äidille aseman portinvartijana suhteessa isän vanhemmuuteen. Koti, perhe ja vanhemmuus kirjoitetaan äidille ominaisiksi ja tutuiksi toiminnan alueiksi, ja isän oletetaan voivan muodostaa roolinsa vanhempana ja toimia vain äidin antaessa siihen tilaa ja apuakin. (Mailasalo 2015, 44.)

Äidin vanhemmuuden ensisijaisena pitämisestä aiheutuu analyysini mukaan myös se, että isän rooli vanhempana muodostuu äidin avustajaksi. Isä kokee vanhemmuuden äidin avulla tai äidin kautta, ja isän tehtävä on luoda puitteita, mahdollistaa ja suojella äidin ja lapsen suhdetta ja äidin kasvatustyötä (toteaa myös Mailasalo 2015, 73). Omassa aineistossani isä kirjoitetaan yhdeksi mahdolliseksi äidin apulaisista isovanhempien, doulan, siivoojan ja palkatun lastenhoitajan ohella. Siten ei olla kaukana siitä Rantalaihon (2003, 204) kuvaamasta paradoksista, että ”naisen parhaaksi ystäväksi” (Anttonen 1994, 203) rakennetun hyvinvointivaltion palvelut vain lieventävät isään kohdistuvia hoivavaatimuksia. Havaintoni 2010-luvun vanhemmuusoppaista on tässäkin varsin yhdenmukainen Vuorin analysoimien 1980–1990-lukujen opaskirjojen ajatusmaailman kanssa. Vuorin mukaan teksteissä, joissa äiti kirjoitetaan pienen lapsen hoivaajaksi, isä kirjoitetaan väistämättä toissijaiseksi hoivaajaksi. Tällöin isän rooliksi jää toisaalta tukea äitiä, toisaalta toimia hänen apulaisenaan. (Vuori 2001, 217–218.)

Isän liikkumatila. Ehkäpä juuri äidin fyysisen ja emotionaalisen ensisijaisuuden vuoksi isälle jää enemmän valinnan vapautta vanhemmuudessaan. Väitän analyysissani, samoin kuin Vuori ja Mailasalo toteavat, että isällä näyttää olevan äitiä enemmän liikkumatilaa vanhemmuudessaan. Omassa analyysissani keskeinen väite tähän liittyen on, että isä voi olla hyvä isä eri tavoin, esimerkiksi vaikka hän suhtautuisi kunnianhimoisesti uraansa, kun taas äidille äitiys oletetaan ensisijaiseksi kokemusmaalimaksi ja kutsumukseksi.

Vuori (2001, 358) toteaa, että isän ei oleteta luopuvan toimijuudestaan miehenä isäksi tultuaan. Äidin puolestaan on valittava koti- ja työäitiyden välillä (mt., 371). Mailasalon (2015, 72) mukaan isän osallistumista vanhemmuuteen pidetään toivottavana, mutta

jossain määrin vapaaehtoisena. Omassa aineistossani äidille ei kirjoiteta ehdotonta vaatimusta valita työ- tai kotiäitiyden välillä, mutta näiden yhteensovittaminen osoitetaan haastavaksi. Äidille työn tärkeänä pitäminen aiheuttaa aineistoni perusteella vähintäänkin ristiriidan roolien välillä ja kamppailun identiteettien välillä, toki myös käytännön arjen järjestämisessä. Toisaalta aineistossani on tekstejä, jotka moittivat isää työputkeen ”häviämisestä”.

Isyys valintana. Vuori tulkitsee, että isyys on yksilöllinen valinta. Isää kutsutaan nauttimaan isyydestään (mt., 177), ja jaetun vanhemmuuden diskurssissa, jossa isälle oletetaan äidin kanssa yhtäläinen kyky vanhemmuuteen, jätetään isälle mahdollisuus valita, mitä hän haluaa (mt., 357). Kuten edellä totean, isältä ei omassakaan aineistossani oleteta samanlaista syvää sitoutumista vanhemmuuteen kuin äidiltä. Tämä liittyy pitkälti siihen, että vanhemmuutta ei oleteta isälle ”luonnolliseksi” eli taipumuksen mukaiseksi kokemusmaailmaksi, kuten äidille. Isää kuitenkin kutsutaan, tai oikeammin vaaditaan ja huhuillaan osallistumaan vanhemmuuteen, omassa aineistossani selkeimmin tasa-arvoa ja vanhempien parisuhdetta korostavissa puhetavoissa. Tällöin kyse ei ole siitä, että isää kutsutaan toteuttamaan itseään vanhempana ja nauttimaan isyydestään vaan kantamaan vastuunsa perheen toisena aikuisena. Isälle kirjoitettu luontainen taipumus paeta vanhemmuutta saa vaatimuksen osallistua vanhemmuuteen näyttämään taistelulta luontoa vastaan.

Isän vapaus. Mailasalon analyysin mukaan isän vanhemmuuteen ei kohdistu vaatimuksia (mt., 45, 46), sillä kun äiti oletetaan ensisijaiseksi vanhemmaksi, isän vanhemmuus on parhaimmillaan ”kiva lisä” tähän (mt., 51). Omassa analyysissäni tulee esiin, että isältä toivotaan vanhemmuusoppaissa kyllä tietynlaisia toimia, joskaan niiden toteutumista ei pidetä todennäköisenä. Tämä ero Mailasalon väittämään selittyy tosin ehkä suurelta osin aineiston erilaisuudella. Mailasalon aineisto on tarkoitettu neuvoloihin, joissa isän osallistumista voidaan ehkä pitää vapaaehtoisena. Omassa aineistossani taas kirjoitetaan perheille ja koteihin, jolloin vaatimus isän läsnäolosta arkielämässä toisena vanhempana ja äidin kumppanina on eri tavalla motivoitu.

Mailasalo tuo esiin merkittävän väitteen, jota oma analyysini tukee: Koska isän vanhemmuudelle ei aseteta yhteiskunnallisesti vaatimuksia, isän osuus jää perheen sisäisen neuvottelun varaan, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti miesten ja naisten välisen

tasa-arvon etenemiseen (Mailasalo 2015, 52). Isän ja äidin vanhemmuuden jakaminen jätetään siis neuvolatyön oppaissa perheiden yksityisasiaksi. Myös omassa aineistossani näyttää siltä, että isälle ymmärretään taipumus suuntautua ensisijassa muihin elämänalueisiin kuin vanhemmuuteen ja vaikeus sisäistää vanhemmuutta osaksi omaa kokemusmaailmaa ja identiteettiä. Näin isän äitiä heikompi sitoutuminen vanhemmuuteen kirjoitetaan ymmärrettäväksi ja ehkä jossain määrin hyväksyttäväksikin. Isälle annetaan ”lupa” siihen, että hänen on vaikea omaksua vanhemmuutta osaksi identiteettiään ja toimintaansa. Voi olettaa, että isän ja äidin neuvotteluasemiin perheen sisäisessä päätöksenteossa vaikuttaa se vanhemmuusoppaiden tuottama kulttuurinen käsitys, jonka mukaan sitoutuminen vanhemmuuteen on isälle luonnostaan haastavampaa kuin äidille.

Oletus tasa-arvon saavuttamattomuudesta. Vanhempien välinen tasa-arvo tunnistetaan varsin yleisesti ihanteeksi niin oman tutkielmani kuin aiempien tutkimusten aineistossa. Jaettu tai tasa-arvoinen vanhemmuus ei kuitenkaan näyttäydy vanhemmuuspuheessa ongelmattomana tai toteutuneena asiantilana. Kuten omassa analyysissäni esitän, tasa-arvoisen vanhemmuuden toteutumista perheiden arkipäivässä ei vanhemmuusoppaissa pidetä kovin todennäköisenä, pääasiassa siitä syystä että isällä on haluttomuus tai vaikeus sitoutua vanhemmuuden vastuisiin. Toiseksi havaitsin analyysia tehdessäni vanhemmuusoppaissa puhetta, joka näennäisesti tähtää tasa-arvoon ja puhuttelee vanhempia tasavertaisina, mutta paljastuu olettamaan ”vanhemman” tosiasiallisesti ”äidiksi”.

Tasa-arvon kannalta hieman synkeää on se, että Vuori toteaa samat ilmiöt 1980- ja 1990-lukujen vanhemmuustekstejä tarkastelevassa tutkimuksessaan. Omassa aineistossani laajasti kuvattu ”pakeneva isä” tunnistetaan jo Vuorin tutkimissa asiantuntijateksteissä. Vuori löytää aineistostaan toisaalta ”uudet isät”, jotka touhuavat lastensa kanssa, mutta myös huolen monin tavoin poissaolevista isistä (Vuori 2001, 358). Samoin Vuori kirjoittaa myös siitä, että näennäisen sukupuolineutraali puhe saattaakin kuvata vain äidin toimintaa (mt., 139), esimerkiksi niin, että puhutellaan ”vanhempia”, mutta rivien välistä tarkennetaan tarkoitettavan äitiä lapsen ensisijaisena hoivaajana (mt., 147–148). Myös Mailasalon havainnon mukaan muodollisesti neutraali puhe vanhemmuudesta olettaa lapsen kanssa toimivaksi vanhemmaksi usein käytännössä äidin (mt., 38).

Äiti-oletuksen pulmallisuus. On tasa-arvon yhteiskunnallisen edistymisen kannalta huolestuttavaa, jos ja kun vanhemmuuden tasa-arvo ei näytä vuosikymmenissä edistyneen – jos vanhemmuusoppaat vuosikymmenestä toiseen olettavat vanhemman merkitsevän käytännössä äitiä ja isän loistavan poissaolollaan. Mailasalo osoittaa myös toisen pulman siinä, että ”vanhempaa” pidetään ”äidin” synonyymina. Hänen mukaansa tällaisessa puheessa ei isän vanhemmuudelle jätetä minkäänlaista toimijuutta (mt., 45). Myös Vuori (2001, 357) toteaa, että asiantuntijateksteissä näyttää siltä, että isän on mietittävä osallistumisensa taso vanhemmuuteen siten, ettei se uhkaa liiaksi hänen maskuliinisuuttaan. Toisin sanoen maskuliiniselle vanhemmuudelle ei ole toimijuutta, jos vanhemmuus on äidin, naisen, feminiinin ominaisuus.

Aidosti tasa-arvoa. Kaiken edellä mainitun jälkeen on todettava, että omasta aineistostani löytyy myös aidosti tasa-arvoiseen vanhemmuuteen uskovia puheenvuoroja, mikä luo monipuolisuutta Vuorin ja Mailasalon tutkimusten vanhemmuuskuviin. Olen analyysissani esittänyt, että tutkimissani julkaisuissa on luettavissa puhetapa, jossa uskotaan isän ja äidin yhtäläiseen kykenevyyteen toimia vanhempina ja oletetaan molempien vanhempien olevan myös emotionaalisia toimijoita suhteessa lapseen. Aidosti tasavertaisen vanhemmuuden tuottamiseksi on keskeistä, että molemmille vanhemmille annetaan yhdenvertaisesti toimintoja, taipumuksia ja tunteita: niin äiti kuin isä nähdään hoivaamassa lasta ja heille annetaan tunteita kuten huoli ja kiintymys suhteessa lapseen. Näin osa tarkastelemistani vanhemmuusoppaista tekee. Siten oma analyysini antaa aiempaa tutkimusta enemmän toivoa tasa-arvon edistymisestä myös vanhemmuuden piirissä.

Yhteenvedona voi todeta, että oma tutkielmani ensisijassa vahvistaa mutta myös täydentää aiemman tutkimuksen kuvaa isän ja äidin vanhemmuudesta. Oma analyysini tuo esiin, että vanhemmuusoppaissa tuotetaan paikoin myös aidosti tasa-arvoista vanhemmuutta. Suurelta osin oman tutkimukseni aineisto näyttää kuitenkin vahvistavan aiemman tutkimuksen esiintuomaa käsitystä perinteisen sukupuolijaon vahvasta asemasta vanhemmuudessa.

8 LOPUKSI

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut sitä, minkälaista isän ja äidin vanhemmuutta vanhemmuusoppaat tuottavat. Kokosin aineistoni terveydenhuoltojärjestelmän jakamista ohjevihkosista sekä kirjoina ilmestyneistä vanhemmuusoppaista. Tarkasteltuani tekstejä teemoittelin niissä ilmeneviä aiheita.

Tekstejä luettuani aloin tunnistaa niissä erilaisia puhetapoja. Nimesin teksteistä puhetapoja, joista toiset korostivat erityisesti vanhempien sukupuolenmukaista erilaisuutta, toiset taas vanhempia toimimassa yhdessä vanhempina. Nämä puhetavat luovat lähtökohtia sille, miten vanhemmuutta ymmärretään ja selitetään oppaissa. Yleistäen voi sanoa, että äidiltä oletetaan isää suurempaa sitoutuneisuutta vanhemmuuden tehtäväänsä. Isälle sallitaan äitiä enemmän yksilöllisiä valintoja ja vapautta vanhemmuutensa toteuttamisen tavoissa. Äidin ensisijaisuutta lapsensa vanhempana perustellaan usein biologisin seikoin. Isän entistä suurempaa osallistumista perheensä elämään toivotaan oppaissa, mutta isä oletetaan varsin usein suhteellisen poissaolevaksi.

Aineistostani tekemäni analyysi tukee suurelta osin aiemmin aiheesta tehtyjen tutkimusten näkemyksiä. Ehkäpä suurin yllätys tuloksissani oli, että näissä 2010-luvulla julkaistuissakin oppaissa *sukupuolten erilaisuus ja vanhempien sukupuolitapaisuus on keskeisessä roolissa*. Mielestäni voi perustellusti kysyä, miksi sukupuolten tasa-arvossa vanhemmuus näyttäytyy jossain määrin omalakisena kenttänä verrattuna vaikkapa koulu(tus)maailmaan tai työelämään, joiden sukupuolittuneisuutta ja toimia aidon tasa-arvon saavuttamiseksi ainakin mediassa jatkuvasti problematisoidaan. Vanhemmuuteen liittyen, tämän tutkimuksen aineiston perusteella, sukupuolitapaisuus on tosiasia, jota ei ole ilmeisesti edes tarpeen reflektoida tai kyseenalaistaa.

Tämän tutkielman aineistossa sukupuolitapaisuus esiintyy sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Vanhemmuusoppaat kannustavat sukupuolen mukaiseen vanhemmuuteen monin paikoin siksi, että oman sukupuolen mukainen tapa toimia vanhempana oletetaan vanhemmalle ominaiseksi. Teksteissä esiintyy ajatus, että sukupuolensa mukaisesti erilaisina vanhemmat täydentävät ja tasapainottavat toisiaan.

Negatiivinen asia sukupuolitapaisuus on siinä mielessä, että sekä lapsi että vanhempien tasa-arvo kärsivät siitä, että isälle vanhemmuuteen sitoutuminen on hänen miehisen luontonsa vuoksi jossain määrin haastavaa.

Analysoimissani vanhemmuusoppaissa keskeisiä teemoja ovat äidin syvä sitoutuminen vanhemmuuteen ja isän vaikeus tai haluttomuus sitoutua läsnä olevaan vanhemmuuteen. Näitä tekstejä lukevan äidin on rakennettava rooliaan ja identiteettiään sellaisessa puheavaruudessa, joka olettaa äitiyden identiteetin naiselle varsin helposti omaksuttavaksi ja lapsiin sitoutumisen elämän ensisijaiseksi sisällöksi. Tekstit eivät tarjoa juurikaan samastumiskohteita äidille, joka pitää työtä merkittävässä asemassa elämässään vielä saatuaan lapsia; äideille, joilla on vaikeuksia kiintyä emotionaalisesti lapsiinsa; äideille, jotka pitävät isää tasavertaisena vanhempana kanssaan ja myös jakavat vanhemmuuden vastuitaan sen mukaisesti.

Samalla luonnollistaessaan ja olettaessaan isän vaikeudet omaksua roolinsa vanhempana tekstit myös sallivat sen isälle. Odotetusta tulee helposti toivottua tai ainakin hyväksyttävää tai siedettävää. Yleistäen voi sanoa, että isälle ei oleteta sen kaltaista sitoutumista lapsiin kuin äidille. Isälle oletetaan sitoutuminen työhönsä ja toisaalta halu viettää aikaa harrastustensa tai ystäviensä parissa. Perheeseen sitoutuminen ja perheensä parissa viihtyminen kirjoitetaan yhdeksi mahdolliseksi kokemusmaailmaksi isälle.

Ongelmalliseksi edellä mainittu yksi tapa ymmärtää isän ja äidin vanhemmuus muodostuu sen rajoittavuuden vuoksi. *Tapa kirjoittaa isän ja äidin vanhemmuudesta luo olemassaolon ja vanhemmuuden mahdollisuuksien ehtoja.* Kuten Collins (2000, 71) kirjoittaa, kulttuurinen käsitys ymmärtää kategoria ohjaa tapaa, jolla yksilö voi kokea olevansa subjekti – nimeämällä yksilö kategoriaan määritellään hänen identiteettinsä. Tämän vuoksi on yhteiskunnallisestikin merkittävää, minkälaisia vanhemmuuden kategorioita kulttuurisesti tuotetaan. Sukupulineutraali vanhemmuuspuhe ei itsessään riitä. Kuten analyysissäni osoitan, puhe ”vanhemmuudesta” paljastuu usein käytännössä tarkoittamaan äidin vanhemmuutta. Näennäisen sukupulineutraali puhetapa saattaa käytännössä piilottaa sukupuolistuneet käytännöt, kuten Mailasalo (2015, 51) huomauttaa. Siksi oppaisiin tarvittaisiin sellaista sukupuolisensitiivisyyttä, joka ymmärtää mahdollisuuden paitsi isän ja äidin erilaiseen mutta täysivaltaiseen

vanhemmuuteen, myös erot äitien välillä ja isien välillä. Sukupuoliero tulisi nähdä paitsi miehen ja naisen välisenä, myös naisten ja miesten ryhmien sisäisinä eroina ja yksilön sisäiselle moninaisuudelle, toteaa myös Vuori (2001, 87).

Yhä yleistäen voi myös sanoa, että tämän tutkielman aineistossa ilmenee kaksi ristikkäistä oletusta isän ja äidin vanhemmuudesta, ja sanon yleistäen siksi, että tästä linjasta poikkeamia esiintyy myös. Näyttää siltä, että erityisesti viranomaisjulkaisut, osin myös vanhemmuuskirjat kirjoittavat isästä ja äidistä tasavertaisina ja kykenevinä vanhempina, kasvattajina ja hoivaajina. Näissä teksteissä tasa-arvoinen vanhemmuus asetetaan ihanteeksi ja normiksi, kuvaamaan suomalaista perhettä ja vanhempia. Tähän liitetään oletus vanhemmista kahtena aikuisena, joilla on halu ja kyky sekä sitoutuneeseen vanhemmuuteen että esimerkiksi ansiotyöhön. Tämän kuvan kanssa vastakkainen piirtyy erityisesti vertaistuen ja oman kokemuksen näkökulmasta kirjoitetuissa vanhemmuusoppaissa (osin muissakin). Näissä kuvauksissa kerrotaan lapsiinsa sitoutuneesta ja kotiin jumiin jääneestä äidistä ja toisaalta uraputkeen, omille reissuilleen tai pelailemaan hävinneestä isästä. Kokonaisuutena tarkasteltuna näyttää siis siltä, että teksteissä *sukupuolten tasa-arvo oletetaan yleisesti suomalaisten jakamaksi ihanteeksi, mutta sen toteutuminen vanhemmuudessa epätodennäköiseksi*. Kirjoittajan kokemia omakohtaisia kuvauksia siitä, miten vanhemmuuden tasa-arvo käytännössä toteutuu, ei aineistossa juuri ilmene. Lisäksi, jos vanhemmuus kirjoitetaan äidille ominaiseksi ja ”vanhempi” oletetaan käytännössä ”äidiksi”, kuten edellä esitän, jää isälle vaihtoehtoiksi omaksua äidin vanhemmuus tai jäädä vanhemmuudesta sivulliseksi. Aidosti tasavertaisen isän ja äidin vanhemmuuden tuottaminen edellyttäisi, että isä oletettaisiin lähtökohtaisesti kyvykkääksi ja halukkaaksi toimimaan vanhempana.

Jos tämäntyyppisen aiheen tutkimista haluaisi jatkaa, voisi tarkastella esimerkiksi sitä, miten vanhemmat refleктоivat omaa vanhemmuuttaan suhteessa tässä tutkimuksessa esitettyihin oletuksiin ja puhetapoihin. Samoin voisi tutkia sitä, miten tämän aineiston vanhemmuuspuhe ja vanhemmuuskuvaukset keskustelevalta vaikkapa viihteen tai taiteen vanhemmuuskuvausten kanssa (tv-sarjat, lastenohjelmat, kaunokirjallisuus ja niin edelleen).

9 LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere. 3., uudistettu painos.
- Anttonen, Anneli 1994. Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.). Naisten hyvinvointivaltio. Vastapaino, Tampere. 203–226.
- Anttonen, Anneli & Zechner, Minna 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa Anttonen, Anneli & Valokivi, Heli & Zechner, Minna (toim.). Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki. Vastapaino, Tampere. 16–53.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994 (suom.) /1966 (alkuteos). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Gaudeamus, Helsinki.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina 2005. Textens mening och makt. Studentlitteratur, Uppsala. Toinen painos.
- Butler, Judith 2006 (suom.) / 1990 (alkuteos). Hankala sukupuoli. suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. Gaudeamus, Helsinki.
- Castrén, Anna-Maija 2014. Konfiguraationaalinen näkökulma perheeseen. Teoksessa Jallinoja, Riitta & Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.). Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus, Helsinki. 139–166.
- Collins, Patricia Hill 2000. Mammies, Matriarchs, and Other Controlling Images. Black Feminist Thought – Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment. Routledge. 69–96.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Forsberg, Hannele 2014. Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, Riitta & Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.). Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus, Helsinki. 123–138.
- Foster, Frances Smith 2010. Mammy's Daughters; Or, the DNA of a Feminist Sexual Ethics. Teoksessa Brooten, Bernadette J. & Macmillan, Palgrave (toim.): Beyond Slavery: Overcoming Its Religious and Sexual Legacies. New York. 267–284.
- Hakala, Juha T. 2009. Isän kasvatusoppi. Gummerus, Helsinki.
- Heikkinen, Vesa 2005. Arkea arkeissa. Teoksessa Heikkinen, Vesa (toim.) Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme. Gaudeamus, Helsinki. 11–30.
- Hirvonen Hanna 2011. Isä syntymässä. Vauvan odotus, syntymä ja hoito. Tammi, Helsinki. 3., uudistettu painos.

Jokinen, Eeva 2005. Aikuisten arki. Gaudeamus, Helsinki.

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2004. Sosiologia. WSOY, Helsinki.

Julkunen, Raija 2010. Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino, Tampere.

Juusola, Mervi 2009. Äidin voimakirja. Otava, Helsinki.

Kela 2016. Vanhempainpäivärahaa sai ennätysmäärä isiä. Tilastokatsaus 4.5.2016. http://www.kela.fi/documents/10180/1630864/Vanhempainpaivarahaa_sai_ennatysmaara_isia.pdf/6de7f6dc-c6f1-4392-a745-c9c930a149c7

Kela 2018. Lastenhoidon tukien saajat ja maksetut tuet. http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet

Kuronen, Marjo & Hokkanen, Tiina 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Artikkele teoksessa Sévon, Eija & Notko, Marianne (toim.). Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus, Helsinki. 27–42.

Lammi-Taskula, Johanna 2004a. Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Artikkele teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.). Isäkirja. Vastapaino, Tampere. 167–192.

Lammi-Taskula, Johanna 2004b. Perhevaiheet ja elämäntilanteet. Artikkele teoksessa Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki. 40–97.

Lammi-Taskula, Johanna 2007. Parental leave for fathers? Gendered conceptions and practices in families with young children in Finland. Stakesin tutkimuksia 166. Stakes, Helsinki.

<https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/en/studies/perspectives-on-finnish-society/external-links-books/books/Lammi-Taskula.pdf>

Lange, Tara 2016. Äitipeli. Selviydy voittajana. Viisas Elämä Oy, Helsinki.

Lapsi eri ikävuosina 0 – 6 kk. 2013. Mannerheimin lastensuojeluliitto. (Opaslehtinen)

Lapsi eri ikävuosina 6 – 12 kk. 2013. Mannerheimin lastensuojeluliitto. (Opaslehtinen).

Lähekkäin 2013. Mannerheimin lastensuojeluliitto. (Opaslehtinen)

Mailasalo, Maria 2015. Osaamaton, vastuun ottava vai näkymätön isä? Isyys ja isään liittyvät riskit vuosien 1999–2013 neuvolajulkaisuissa. Pro gradu. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153304/Mailasalo_Sosiologia.pdf?sequence=2

Mattila, Anne 2015. Luento Perhesosiologian tutkimusalakurssilla 28.9. Helsingin yliopisto.

Meille tulee vauva. Opas vauvan odotukseen ja hoitoon. 2012. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. (Opasvihkonen.) <http://www.julkari.fi/handle/10024/129572>.

Mykkänen, Johanna & Huttunen, Jouko 2008. Isäksi tulon tunteet. Artikkeliteoksessa Sévon, Eija & Notko, Marianne (toim.). Perhesuhteet puntarissa. Gaudeamus, Helsinki. 169–187.

Metsämuuronen, Jari 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp Ky, Helsinki.

Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. PS-kustannus, Jyväskylä. 46–69.

Morgan, David 2011. Rethinking Family Practices. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Närvi, Johanna 2013. Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus - Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. THL, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-104-4>.

Perälä, Riikka 2015. Luento Tekstiaineistojen analyysi -kurssilla 27.1. Helsingin yliopisto

Pylkkänen, Anu 2007. Oikeus hoiva-aikaan. Artikkeliteoksessa Castrén, Anna-Maija (toim.). Työn ja perheen tasapaino: sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsinki. 38–54.

Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Artikkeliteoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva 2003. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki. 202–229.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2012. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskunnallisen tietoarkiston julkaisuja, Tampere. Toinen vedos. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf.

Salmi, Minna 2004a. Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen. Artikkeliteoksessa Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes, Helsinki. 11–28.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna 2010. 6+6+6 –malli vanhempainvapaan uudistamiseksi. Thl, Helsinki. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2f6cd5ed-58a1-490b-b365-937caa90fb1b>.

Sinkkonen, Jari 2015. Isäksi ensi kertaa. WSOY, Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:69. Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä? Stm, Helsinki.

http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1084866#fi. Viitattu 19.9.2014.

Törrönen, Hannele 2015. Vauvan kanssa vanhemmiksi. Selviytymisen ja ilon kirja. Kirjapaja, Helsinki.

Vuori, Jaana 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset: sukupuoli, toisto ja muunnellut asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere University Press, Tampere.

Vuori, Jaana 2003. Äitiyden ainekset. Artikkeliteoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.). Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki. 39–63.

Yesilova, Katja 2009. Ydinperheen politiikka. Gaudeamus, Helsinki.